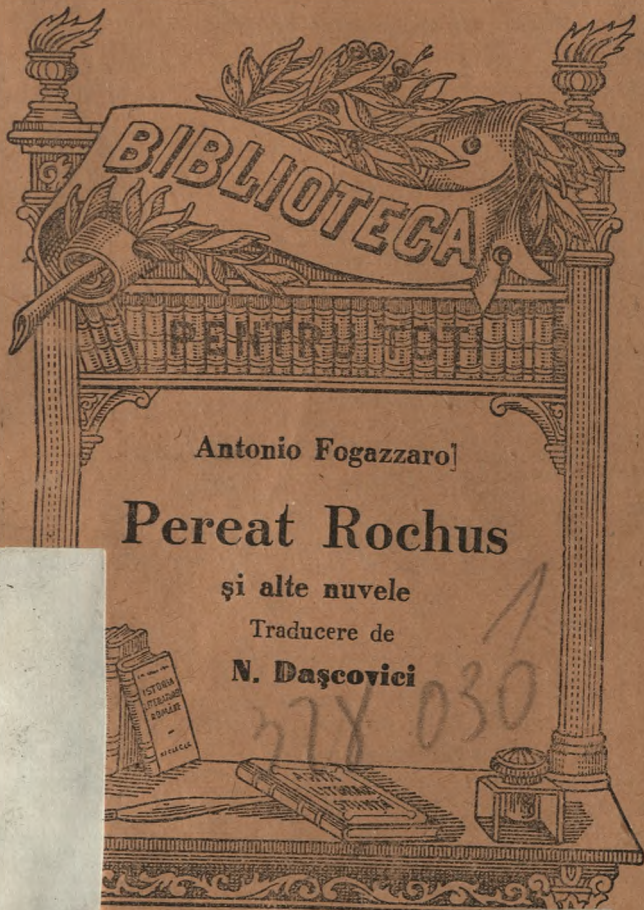


No. 1167



Antonio Fogazzaro]

Pereat Rochus

și alte nuvele

Traducere de

N. Dașcovici

328 030

EDITURA „BIBLIOTECA

Prețul Lei 10.0

1701

Extras din Catalogul Bibliotecii pentru toți

	No.
Alecsandri V. Poezii populare, vol. I	443
„ Vol. II	444
„ Vol. III	445
„ Teatru, vol. I, Cetatea Neamțului, Cinel-Cinel, etc.	199—9 b.
— Teatru, vol. II, Florin și Florica, Piatra din casă, etc.	200—200 b.
„ Varia, poezii	188
„ Altele, versuri	189—190
„ Despot Vodă, legendă istorică în versuri	322—23
Alexandria, sau isprăvile marșului împărat Alexandru Macedon	467—68
Al. George. Sapho (în versuri)	925
Alina G. Buna cuviință. Cum să se comporte omul în societate	385—7 b.
Amicis Edm. (Cuore). Inimă de copil. În această carte se povestește îndoieli- șător și de toată frumusețea și în- treg an școlar al unui băiețel și din clasele primare. E o povestire, a- proape zilnică, a multor întâmplări, vreme de un an, în viața unui școlar, din care autorul — unul din cei mai mari scriitori ai Italiei — face să respire dragostea de neam, de steag, de credință strămoșească. Ediția ilustrată bogat. Traducere de Traian G. Stoicescu	4. 6—29 b.
„ O moarte pe câmpul de războiu	77—72 b.
Andersen. Povești alese	1
„ Carte de chipuri fără chipuri	100
„ Grădina raiului, povestiri cu ilu- strații, trad. de B. Nemțeanu	657—58

~~85-32-66~~

1

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Nr. 1167

ANTONIO FOGAZZARO

Pereat Rochus

și alte nuvele

Traducere de

N. Dașcovici

552.226

Editura „BIBLIOTECA PENTRU TOȚI“

D

Pereat Rochus

I.

— Nostim caz, don Rocco—spuse pentru a patra oară profesorul Marin, strângând cărțile și zâmbind plin de mulțumire; în timp ce vecinul lui din dreapta se înfură împotriva bietului preot Rocco.

Profesorul continuă să-l necăjească pe acesta cu un răs ușor, însoțit de o privire scânteietoare de veselie,—apoi se întoarse către stăpâna casei, care dormita pe marginea canapelei.

— Un caz frumos, contesă Șarlota.

— Am înțeles — răspunse stăpâna— dar mi se pare că ar fi timpul să isprăviți, nu-i așa don Rocco ?

— Nu, don Rocco — reluă serios profesorul. Dacă te gândești bine, ai să vezi că e un caz de asociație.

— Ba-i altceva decât asociație!—spuse vecinul din dreapta.

Roșu ca un mac, cu degetele 'n tabachere,

don Rocco tăcea cu capul aplecat într'o încruntare tristă a feței, opunându-și la furtună capul chiel și privind pe ascuns dintr'o aruncătură de ochi cărțile nenoro-coase. Când auzi pe temutul tovarăș că repetă vorba asociație, i se păru că lucrurile erau spuse 'n glumă și atunci zâmbind, luă tabac între degete :

— Ei, și d-ta râzi! — spuse din nou ne-înduplecatul profesor.—Nu știu, zău, dacă jucând în trei și făcându-ți tovarășul să ia o asemenea carte, o să mai poți oficia mâine dimineată în tihnă.

— O să pot, o să pot—îngână don Rocco, încruntând din nou sprincenele și ridicându-și figura țărănească. — Toți, dar toți înșeală. Înșeală și dansul și, poate, câteodată chiar și d-ta.

Glasul lui părea răgetul unei bestii potolite, chinuită fără nici-o milă.

În ochii profesorului strălucea râsul :

— Ai dreptate.

Jucătorii se sculară, fiindcă jocul luase sfârșit.

— Da — spuse profesorul cu o seriozitate batjocoritoare — cazul lui Sigismund este mai complicat.

Don Rocco închise ochii lucitori într'un zâmbet, aplecându-și capul cu un amestec neînțeleș de modestie, de satisfacție și de neliniște, și murmură :

— Dar și pe acela o să-l dăm laoparte !

— Vezi ce bine știi Contesă, — adăugă profesorul — este vorba despre un caz, pe care don Rocco trebuie să-l dezlege la viitoarea adunare.

— Aici nu's adunări — spuse contesa. — Dă-i pace.

Dar nu era tocmai așa de ușor să zmulgi o victimă din ghiarele profesorului.

— Să nu mai vorbim, — spuse el, în sfârșit, cu potolire. — Trebuie să înțelegi, însă, don Rocco, eu nu judec ca d-ta în chestiunea aceasta. Pentru mine stau altfel lucrurile, chiar *pereat mundus*.

Don Rocco încruntă grozav din sprincene.

— Dar n'am vorbit cu nimeni, — spuse preotul.

— Ba ai vorbit, don Rocco, eu știu — adăugă profesorul. — Contesă ai puțină răbdare și judecă-l d-ta.

Contesa Șarlota nici nu voia s'audă, însă profesorul începu foarte liniștit a povesti cazul lui Sigismund, așa cum îl prezentase tribunalul episcopal.

Un anume Sigismund căzând greu bolnav aproape subit, ceru să se împărtășească. De cum veni preotul și rămase între patru ochi, el, bolnavul, începu să-i mărturisească cum alții erau pe cale de a săvârși un omor, pe care dânsul îl pusese la cale. După

această mărturisire își pierdu și glasul și simțurile. Duhovnicul nu era sigur dacă Sigismund îi făcuse o mărturisire religioasă, dar nu putea împiedeca omorul, ca să scape o viață omenească în primejdie, decât folosindu-se de mărturisirea ce i se făcuse. Astfel că sta la îndoială: să intervină, ori să lase să se săvârșească omorul?

— Don Rocco — încheie profesorul — ar vrea ca preotul să facă pe carabinerul.

Bietul Don Rocco, chinuit de conștiința faptului că se discuta o asemenea chestiune într'o convorbire obișnuită, precum și de respectul ce-l datora profesorului, față bisericească în vârstă și profesor la Seminarul episcopal din P., — da înapoi și îngâna scuze:

— Nu... spuneam... iată cum... mi se părea...

— Mă mir că te scuzi, don Rocco — spuse stăpâna. — Și mai ales nu înțeleg cum iei în serios glumele, profesorului.

Acesta protestă și apoi prin întrebări dibace 'l încurcă pe don Rocco, strecurându-și pe nesimțite amestecul de rațiune dreaptă și de argumente strâmbe, pe care-l avea 'n minte și 'n urmă dezbrăcându-l cu politețe de orice intenție rea, dar și de orice pic de bun simț, îl lăsă pradă unei nedumeriri plină de umilire.

Jocul, însă, nu mai ținu mult pentrucă stăpâna 'i făcu pe toți mosafirii să plece, pe motiv că erau orele unsprezece și nu-l opri decât pe don Rocco.

Contesa Șarlota îl alesese pe dânsul, cu câțiva ani mai 'nainte, conducător al bisericii Sf. Luca, ce era proprietatea ei. De obicei Contesa își lua față de el un aer grav, pe care tânărul preot, spirit pe cât de simplu pe atât de modest, îl îndura foarte supus.

— Sfinția ta — îi spuse dânsa dupăce rămaseră singuri — ai face mai bine dacă te-ai ocupa mai puțin de cazuri ca acela al lui Sigismund și mai mult de ale d-tale.

— De ce? — întrebă foarte mirat don Rocco. — Nu știu nimic.

— Desigur, satul știe și d-ta nu știi nimic.

Privirea contesei adăugă foarte elocvent : sărman năuc.

Don Rocco tăcu.

— Când se întoarce Lucia? — întrebă apoi stăpâna.

Lucia asta era servitoarea, pe care don Rocco o învoise acasă pentru vre-o patru-cinci zile.

— Duminică, adică mâine seară, — răspunse don Roco.

Pe urmă exclamă deodată zâmbind mulțumit că a înțeles :

— A! Acum am înțeles, acum știu ce voți să spuneți. Dar nimic, nimic nu-i adevărat!

Înțelesese, în sfârșit, că era vorba de șoaptele ce se rosteau prin partea locului cu privire la dragostea dintre servitoarea lui și un oarecare Moro, un sătean foarte ticălos, cunoscut de o vreme și la judecătorie și la tribunal, un om în care se împreunau în mod diavolesc șiretenia, reaua voință și forța fizică.

Cineva, care nu-l cunoștea, nu l-ar fi luat drept un răufăcător, ci mai curând ar fi spus că nevoia și răul tratament din partea unui stăpân nedrept îl împinseseră la păcat, — dar toată lumea se temea de el.

— Nu-i nimic adevărat? răspunse conțesa. — Atunci nu știu ce o să spună lumea când servitoarei preotului i se va întâmpla și altceva.

Don Rocco se roși ca focul și încruntă sprincenele:

— Nu-i nimic adevărat, — spuse el din nou și cu hotărâre. — Am întrebat-o chiar eu, îndată ce am auzit șoaptele astea. Toate sunt răutăți de ale lumii, fiindcă omul acela nu s'a arătat niciodată.

— Ascultă, don Rocco — spuse d-na — d-ta ești bun, bun, foarte bun; dar cum lumea nu-i tot așa, și fiindcă s'a făcut

vorbă, va trebui să mă hotărăsc eu într'un fel, dacă d-ta nu te înduri să-i dai drumul acestei femei.

— Faceți cum voiți—răspunse cu răceală preotul.—Eu, nu-i așa, trebuie să țin seamă și de dreptate?

Contesa 'l privi și apoi spuse cu oarecare solemnitate:

— Foarte bine. Vreau să-ți adaug numai că trebuie să te gândești în noaptea asta și mâine să-mi dai ultimul răspuns.

Pe urmă sună servitorul, ca să-i aducă preotului o lanternă, fiindcă afară era foarte întuneric. Spre marea surprindere a contesei însă, don Rocco scoase în acelaș timp încetitor o lanternă din buzunarul dela spate al anteriorului.

— Dar ce ți-a trăznit prin cap?—strigă doamna. Să vezi că mi-ai pătat scaunul.

Cu toate asigurările liniștitoare ale preotului, contesa se sculă și, luând una din lumânările care mai ardeau pe masa de joc, s'aplecă să privească la scaunul cu pricina.

— A, vezi! Poftim de te uită — spuse ea cu necaz. — Nu că l-ai pătat, l-ai ruinat!

Don Rocco s'aplecă la rândul lui, încrunță sprincenele la o pată mare de unsoare, o insulă neagră pe mătasea cenușie, șopti emoționat „Vai, da!“ și apoi rămase așa pe gânduri.

— Acuma, du-te — spuse doamna — Ce s'a făcut — s'a făcut.

Intr'adevăr don Rocco sta aplecat în semn de pocăință de parc'ar fi așteptat permisiunea să-și ridice nasul.

— Da, mă duc — răspunse preotul — fiindcă acuma sunt singur acasă și mi-o teamă că am lăsat ușa deschisă.

Apoi, cât ai clipi din ochi, dădu „noapte bună“ și se făcu nevăzut, fără să mai întoarne capul.

Contesa rămase uimită:

— Doamne, mare nătărău!

II.

Era o noapte umedă și nouroasă de Noembrie. Micul don Rocco se ducea schiopătând spre căsuța lui dela Sf. Luca, cu pași nesiguri și neregulați, cu mânilor la spate și aplecat înainte, încruntând mereu din sprincene la pietrele de pe drumul principal. Se gândea necontentit la vorbele nelămurite ale contesei Șarlota, a căror seriozitate abia acuma o pătrundea creșterul lui simplu. Gându'l purtă apoi la cea din urmă adunare, la *pereat mundus* și la toate argumentele subtile ale profesorului, aproape neînțelese pentru el; pe urmă se gândi la explicarea pentru a doua zi a

Evangeliei, care nu era încă complect isprăvită. Toate lucrurile astea îl năpădiau deodată și se amestecau în mintea lui.

Nu trebuia s'o condamne pe nevinovata Lucia, chiar *pereat mundus*. Doamna Șarlota era ca și o stăpână pentru dânsul, — doar cellalt stăpân mare? *Nemo potest duobus dominis servire*, așa spune, prea iubiți frați, la Evanghelie.

Bietul don Rocco mai pierduse și la cărți, de altfel ca întotdeauna, — fapt care contribuia să-i întunece puțin gândurile cu toată nepăsarea lui față de orice poftă lumească. Gaura din buzunar, cu scurgerea ei neîntreruptă, îl puneă pe gânduri: n'ar fi fost mai bine să-i dea de pomană banii pierduți la cărți?

Iși spunea în gând: asta-i bună, eu mă plictisesc și ei toți mă învinovățesc. Doar nu joc de plăcere.

Iată la stânga drumului o pată neagră de arbori, cu o creștere ușoară a întunecimii informe datorită celor trei chiparoși mari, neegali, cari se înalță negri spre cer. Acolo, între chiparoșii bătrâni, se află bisericuța singuratecă a Sf. Luca, iar la spatele ei o mănăstire mică, pustie aproape de o sută de ani. Pe coasta ușoară, îmbrăcată de viță, nu mai sunt alte case.

Șoseaua principală nu trece nici pe la

mânăstire, nici pe la livedea peste care domnește bisericuța păzită de chiparoși, — ci numai pe alte coline vesele, pline de vii, de vile și de case de țară, insulele unei câmpii nesfârșite care ține dela colinele cele mai îndepărtate până la Alpi și se pierde spre răsărit în aburii mării nevăzute.

Preotul contesei Șarlota trăia singur în mânăstire ca un pustnic, mulțumit cu venitul modest al bisericii și bucuros să predice după putere, să fie chemat ziua spre a binecuvânta pe noii născuți, iar noaptea pentru a împărtăși pe muribunzi, să-și îngrijească singur vița de vie; — mulțumit, în sfârșit, de toate: chiar și de servitoare, o fată bătrână și proastă de vre-o patruzeci de ani, după îngrijirea căreia mânca, bea și se îmbrăca foarte resemnat, fără să schimbe cu ea zece vorbe pe an.

— Dacă-i dau drumul — își spunea în sine trecând printre gardurile nalte ale stradelei ce duce dela șoseaua principală la Sf. Luca — este o nenorocire, o necinste pentru dânsa. Nu pot, nu mă lasă conștiința, fiindcă sunt sigur că nu-i adevărat nimic. Drace! și apoi cu Moro!

Ceasornicul clopotniței bātu unsprezece. Don Rocco se gândi la predica din care

mai avea încă de scris o bună parte, — apoi se repezi din livada bisericii la poarta gardului, pierdută aproape acolo, sub clopotniță, la capătul unei cărări prăpăstioase. Deschise portița, merse până'n mijlocul curții și se opri deodată locului.

Prin ferestrele salonașului, care fusese pe vremuri sufragerie a călugărilor, se strecura o lumină slabă. Don Rocco plecase dela patru, ca să vorbească cu conțesa Șarlota și nu mai dăduse pe acasă. Era peste putință să fi uitat lampa aprinsă. Sigur că se întorsese Lucia înainte de termenul stabilit, asta cu siguranță. Nu-și mai obosi creerul cu alte presupuneri și intră în casă.

— Lucio, tu ești? întreabă el.

Nici un răspuns.

Intră în sală și, îndreptându-se spre bucătărie, rămase locului, nemișcat, în prag: sub bolta vetrei sta un om, ținându-și mâinile întinse deasupra jăratecului. Necunoscutul își întoase capul spre preot și i spuse fără să se sinchisească:

— Sluga d-tale, don Rocco.

În lumina afumată a lămpii cu petrol, ce ardea pe masă, don Rocco 'l recunoscu pe Moro.

Atunci simți un fior prin tot corpul.

Fără a-i răspunde, rămase nemișcat.

— Să te servesc, don Rocco — continuă Moro foarte liniștit, ca și cum s'ar fi aflat la el acasă. — Ia loc și d-ta colea, căci e frig și umezeală în astăseară.

— Da, e frig și umezeală — răspunse preotul cu o bunăvoință prefăcută.

Apoi își puse pe masă lanterna.

— Vino 'ncea — spuse cellalt din nou — Am să te așez eu.

Se duse, luă un scaun și-l așeză pe vatră lângă al lui:

— Poftim!

Don Rocco își recăpătase în vremea asta sângele rece. Incruntând sprincenele, răspunse răstit:

— Mulțumesc. Mă duc să las mantaua și mă întorc imediat.

Pune ici mantaua — îi răspunse repede Moro și poruncitor, lucru care nu-i plăcu deloc preotului. Don Rocco își puse atunci tăcut mantaua și pălăria pe masă, apoi luă loc sub bolta căminului, alătura de oaspetele său.

— Să mă erți că am făcut puțin foc, — începu iar Moro. — Sunt aci mai bine de jumătate de ceas. Imi închipuiam că Sfinția Ta erai în casă și studiai. Astăseară mă rog, este Sâmbătă? Măine dimineată ai să le spui țăranilor obișnuitele mofturi!

— Vrei să spui că o să le explic Sf.

Evanghelie — răspunse viori don Rocco, care în chestiuni de asemenea natură nu știa ce-i frica.

— Sfinția ta pricepi imediat lucrurile — spuse Moro. — Să mă erți că sunt și eu țaran și că vorbesc fără înconjur, dar cu respect. Imi dai voe o priză?

Don Rocco îi întinse tabacherea.

— De contrabandă? — întrebă Moro făcând semnificativ din ochi.

— Nu, — răspunse sculându-se don Rocco — poate vrei s'o ai mai aproape.

— Las'o, las'o colea — se grăbi cellalt.

Și înfundând trei degete în tabachere scoase o mulțime de tabac, pe care-l priză lung și câte puțin, uitându-se în foc. Flacăra pe sfârșite 'i lumina barba neagră, fața pământie și ochii viori, inteligenți.

— Acuma, după ce te-ai încălzit, poți pleca acasă, — îndrăzni să spună don Rocco.

— Hm! — făcu cellalt dând din umeri.

— Numai că am ceva treabă.

Don Rocco se întoarse încet pe scaun cu privirea foarte încruntată și, clipind repede din ochi:

— Ți spun așa fiindcă e târziu — îngână simplu și sfios don Rocco — Și-apoi mai am și eu altă treabă.

— Predica, nu-i așa? predica, predica,

— repetă cellalt fără să-și dea seama și privind focul pe gânduri — Ascultă, să ne înțelegem: am văzut că în salon ai tocuri, hârtie și călimară. Așează-te la masă și-ți scrie mofturile. În vremea asta, cu bună-voința Sf. tale, o să mănânc ceva, fiindcă de șeaisprezece ceasuri n'am gustat nimic. După ce ne vom isprăvi treburile, stăm de vorbă.

La început don Rocco nu s'arăta convins, însă pe cât era de aprins în elocvența divină, pe atât era de stângaci în cea profană. Se frământă puțin, îngăimă câteva îndoeli, apoi, fiindcă cellalt nu răspundea nimic, se ridică depe scaun mai cu greutate decât dacă ar fi fost încheiat pe el.

— Mă duc să caut, — spuse don Rocco — dar mi-e teamă că n'o să prea găsească de ale mâncării. Știi, servitoarea...

— Nu te supăra, Sf. ta — l' întrerupse Moro. — Las că o să caut eu, d-ta vezi-ți de treabă.

Sări jos depe cămin, aprinse o altă lumânare și o duse în salonul alăturat, ale cărui ferestre dinspre curte erau întredeschise, pe când ferestrele bucătăriei se deschideau spre miază noapte, spre partea din dos a vechei mănăstiri, unde erau cantina și isvorul. De acolo se întoarse

de luă, chiar sub ochii îngroziți ai preotului, o chee ascunsă în colțul cel mai întunecos al bucătăriei, deschise un dulap de lângă perete, întinse cu siguranță mâna la brânza de capră, despre care don Rocco nici nu știa că exista; pe urmă luă pâinea dintr'un bufet și cuțitul dintr'un sertar al mesei.

Pentru a treia sau a patra oară în viață, lui don Rocco încruntătura dintre sprincene 'i dispăru câteva clipe. Până și pleoapele ochilor rămaseră neclintite.

— Sf. ta mă privești — spuse Moro foarte satisfăcut — fiindcă sunt îndemănatec în casa d-tale. Ia seama la scris și o să-ți explic pe urmă. — Să nu se stingă nici focul — adaugă el, când preotul, după ce-și revenise din nedumerire, trecu în salon.

Apoi luă foalele de fier, un fel de baston cu țevă, vârî un capăt în cărbunii depe vatră și suflă prin cellalt cu putere, până zbučni o flacăra mare. Pe urmă se așeză la masă.

Ce naiba avea? Aci mânca, peste puțin își înălța capul și sta așa pierdut, pe urmă umbla 'n sus și 'n jos prin bucătărie, izbind scaunele și masa. Părea o fiară în cușcă, ce stă locului din când în când de ascultă și pândește, apoi întinde botul

la ciolan, îl apucă, îl lasă iar, ca să mai dea o raită turbată prin cușcă și se întoarce din nou la mâncare.

În acest răstimp don Rocco sta aplecat deasupra hârtiilor, minunându-se încă de cele ce văzuse, fără să tragă, în naivitatea lui, nici o concluzie și ascultând la intervale, cu oarecare neliniște chinuitoare, aproape cu frică, pașii și zgomotul din odaia de alături.

— Am să văd eu și pe urmă—își spunea singur.—Dar ce am de văzut? Parcă cine știe unde 's banii?

Și i pusese în scrinul odăii lui de culcare, dar toți banii erau două hârtii de câte zece lei. În clipa ceea, don Rocco se gândi foarte mulțumit că nu vânduse încă vinul cel nou și astfel banii, pe care avea să-i ia, erau la adăpost de ghearele lui Moro.

Din partea acestuia nu-l amenințau violențe, cel puțin așa se părea. — În sfârșit, se duc douăzeci de lei din socoteli — își spuse convins don Rocco, încurajându-se prin filosofica și creștineasca lui nepăsare față de aur. În gând chiar îi părăsi pe cei douăzeci de lei în voia soartei, și încercă să-și îndrepteze cugetarea spre cuprinsul cărții sfinte: „Nimeni nu poate servi la doi stăpâni“ (Nemo potest duobus dominis servire). Dară deodată i se păru că aude

printre pașii grăbiți ai lui Moro o lovitură puternică, mai depărtată, asemănătoare cu izbitura unei uși trântită de perete, apoi în bucătărie sgomotul unui scaun răsturnat, în urmă altă lovitură depărtată. Moro intră în salon, trântind ușa după el:

— Am venit, don Rocco. Sf. ta ai isprăvit?

„Suntem amândouă“ gândi preotul pe care îl părăsiseră toate celelalte gânduri și nu-l mai stăpânea decât prezența lui Moro.

— Nu, n'am isprăvit, dar o să isprăvesc după ce pleci. Ce vrei?

Moro luă un scăunaș de i se așeză în față, sprijinindu-se 'n coate pe masă.

— Duci viață păcătoasă, Sf. ta — spuse el — o viață de câine, nu de creștin.

Don Rocco, care era dispus să creadă mai mult decât i se spunea, îi ascultă mărturisirea și răspunse aspru cu privirea 'n pământ:

— O să se schimbe, fiule, o să se schimbe.

— Tocmai de aceea am și venit aici — răspunse cellalt. — Vreau să mă spovedesc... acuma imediat, — adăugă repede, fiindcă preotul tăcuse.

Don Rocco clipi din ochi cu neliniște, apoi tot cu privirea 'n pământ:

— Bine, acum, putem sta de vorbă, cât despre spovedanie mai este vreme. Ai putea

să vii înainte: pentru spovedanie trebuie puțină pregătire.

Moro, plin de blândete și spăsenie, adresă câteva blesteme și injurii lui Dumnezeu, ca și cum ar fi recitat un Ave, pentru a spune în urmă că le cunoștea ca un seminarist.

— Vezi, ei vezi! — spuse don Rocco foarte turburat. — O începi rău, fiule, vrei să te spovedești și blestemi.

— Sf. ta nu trebuie să ții socoteală de nimicurile astea — răspunse Moro. — Dumnezeu, te asigur, nu le ia 'n seamă. Și apoi nu-i altceva decât un obicei al gurii.

— Proaste, urâte obiceiuri — răspunse trist don Rocco, uitându-se la batista pe care și-o ținea la gură cu amândouă mâinile.

— În sfârșit, eu tot mă spovedesc... Taci, să nu spui nu, ca să nu auzi alte vorbe mai rele.

— Acuma nu, cu nici un preț — protestă don Rocco, sculându-se. — Acuma nu ești pregătit. Să ne rugăm lui Dumnezeu și Sf. Fecioare, că ți-a înduplecat inima și apoi să te duci acasă. Măine dimineată să vii la biserică și după Sf. leturghie, o să mai stăm împreună.

— Foarte bine, hai să ne rugăm.

Don Rocco îngenuche lângă o canapea și apoi întoarse capul, așteptându-se ca și cellalt să-l imiteze.

— Fă, fă rugăciunea—îndemnă Moro.—
Fiindcă mă doare genuchiul o să-mi spun
rugăciunea stând pe scaun.

— Bine atunci stai colea pe canapea,
lângă mine, ai să stai mai bine și ascultă:
să-ți însoțești vorbele în gând, privind la
crucifixul din față. Să ne rugăm Domnului
și Sf. Fecioare ca să te țină în gândul cel
bun și să faci spovedania cu folos.

Spunând acestea, don Rocco începu să
rostească rugăciunile *Pater* și *Ave*, înăl-
tându-și mereu privirea plină de credință
spre cer.

Moro 'i da răspunsul stând pe canapea:
el părea duhovnicul și cellalt credinciosul.

În sfârșit, don Rocco își făcu semnul
cruții și se sculă.

— Acuma stai colea, ca să mă spove-
desc—stăruie Moro, ca și cum nu s'ar fi în-
tâmplat nimic.

Don Rocco 'l refuză.

Doar se invoiseră ca să-l spovedească a
doua zi. Cellalt făcea pe surdul în privința
asta și continua să insiste parcă cu plăcere.

— Să terminăm odată—încheiă el scurt—
Fii atent, fiindcă încep spovedania.

— Îți spun că nu se poate și că nu
vreau,—răspunse don Rocco—Du-te acasă,
îți spun, căci și eu mă duc acuma la cul-
care.

Și plecă imediat; dar Moro 'l opri, sări la ușă de o închise și luă cheia.

— Nu, Sf. ta—spuse dânsul—n'ai se te duci. Ce, nu s'ar putea să mor în noaptea asta? Destul că m'ar lua Dumnezeu, cel puțin să nu plec nespovedit.

Suflă în lampa cu petrol de o stinse.

— Și dacă mă duc în iad—continuă el a spune încet prin întuneric—o să vii și Sf. ta cu mine, să știi!

Bietul preot, la această violență neașteptată și pe întuneric, își pierdu capul, nemai știind pe ce lume se află. Repetând mereu „să mergem, să mergem“! preotul căuta canapeaua, umblând cu mâinile întinse. Moro aprinse un chibrit și astfel don Rocco văzu masa, scaunele și pe credinciosul său, înainte ca întunerecul să revie mai puternic decât prima dată.

— Ai văzut?—spuse acesta—acuma încep cu păcatul cel mai mare. Sunt cinsprezece ani decând nu m'am spovedit, dar păcatul cel mai mare este dragostea pe care am făcut-o cu proasta de servitoare a Sf. tale.

— Ei, drace!—făcu fără să vrea don Rocco.

— Sunt îndemănatic la bucătărie—continuă Moro—pentrucă am venit aci seara de foarte multe ori, când Sf. ta nu erai acasă, de am băut și am mâncat cu Lucia.

Poate vei fi băgat de seamă că-ți lipsesc câțiva lei...

— Nu, nu știu nimic, absolut nimic—în-gână don Rocco.

— Câteva piese de acelea aflate în scrib, în fundul sertarului dela stânga.

Preotului îi scăpă o exclamație de mirare și de regret...

— De acuma m'am lăsat de hoție—continuă Moro—dar servitoarea ceea o să-ți fure casa. Păcătoasă femeie, don Rocco, tare păcătoasă! Trebuie să ne scăpăm de dânsa. Ți-aduci aminte de cămașa care ți-a lipsit anul trecut? O port eu, dar ea mi-a dat-o. Ca să ți-o mai înapoiez nu pot, pentrucă...

— Nu face nimic, lasă, du-te;—îl înterupse don Rocco—ți-o dăruesc.

— Au să mai lipsească și câteva pahare de vin, însă nu le-am băut eu pe toate. Și, în sfârșit, tabacherea de argint cu Pius al IX-lea.

— Drace!—exclamă don Rocco, care și închipuia că 'i tot în scrib tabacherea de preț dăruită de un preot bătrân.—Și pe aceea?

— Da, Sf. ta, am băut-o. Am băut-o în cinsprezece zile. Nu te supăra, fiindcă suntem la spovedanie.

— Dar ce s'aude?

O lovitură în portiță, apoi o ciocănitură și în urmă o izbitură de piatră.

— Răufăcători — spuse Moro. Haimanale care hoinăresc toată noaptea... ori o fi vre-un om bolnav. Mă duc să văd.

— Da, da, du-te — se grăbi don Rocco.

— Plec și o să mă întorc mâine — continuă Moro — fiindcă, după cum văd, Sf. ta nu vrei să mă spovedești astăseară.

Scoase chibriturile și, după ce aprinse lampa:

— Ascultă-mă, don Rocco, vreau să mă fac om de treabă, să muncesc, dar trebuie să plec aiurea și n'am cu ce să trăiesc la început. Mă înțelegi?

Preotul se scărpină la ceafă:

— Să vii la mine mâine dimineată.

— Vin, cum să nu! Dar aş mai avea o mică datorie pe aici și arătându-mi fața în timpul zilei n'aş vrea să mă privească nimeni urât.

— Bine, așteaptă — răspunse don Rocco foarte încrunțat, dar pe un ton binevoitor.

Luă lampa, eși din salon, apoi se întoarse repede aducând o hârtie de zece lei.

— Să fie a ta.

Mulțumind, Moro plecă însoțit de don Rocco, cu lampa 'n mână, până la jumătatea curții, unde acesta așteaptă să i se strige din drum că nu era nimeni. Pe urmă închise poarta și se întoarse în casă.

Fiind prea turburat, preotul nu se putu culca.

„Ei, drace! Ei, drace!“ repeta mereu în șoaptă.

Nu și-ar fi închipuit niciodată un caz așa de neobișnuit și care să-l privească tocmai pe dânsul. Iși simțea capul mare ca la treizeci și șase, când juca fără să priceapă ceva și-l luau toți la vale. Ce smestec de bine și de rău, de durere și de mângâiere era în capul lui! Cu cât i se părea un lucru mai neobișnuit, cu atât mai mult credea că este o încercare a lui Dumnezeu. Numai la închipuirea scenei din bucătărie și a prezenței omului acela pe cămin simțea o turburare mai puternică decât cea provocată de realitate, dar imediat îl încerca o admirație tainică față de misterioasele căi ale Domnului. Desigur că era dureroasă vina Luciei, dar ce lămurit era scopul Providenței! Să-l ducă pe om în casa preotului: prin păcat, la ertare.

Ce dar mare-i făcuse Dumnezeu tocmai lui, cel mai tânăr preot din parohie și unul dintre cei mai tineri din întreaga diecesă: un suflet așa de pierdut, așa de năvălit la rele!

Ii păru rău că se lăsase cucerit de supărarea furtului și de pierderea tabacherei. Ingenunchiă lângă pat și, clipind repede,

se puse pe rostit o serie nesfârșită de *Pater, Ave, Gloria* către Dumnezeu, Sf. Luca și Sf. Rocco, pe cari i rugă să-l ajute a duce la bun sfârșit această îndreptare încă nedăsăvârșită a unui suflet rătăcit.

Auzi, să vii la spovedanie cu un șir de înjurături și să-i acuzi mai mult pe alții de cât pe tine! Sufletul lui Moro i se înfățișase lui don Rocco în mod simpatie, cel puțin i se păruse neobișnuit și nuanțat: ca un fruct sănătos cu un început de stricăciune, deși el era tocmai contrariu.

Abia după ce se văzu în pat și era gata să adoarmă, își aduse aminte că a doua zi trebuia să se întoarcă Lucia. Gândul acesta îi trezi în minte un altul.

Intr'adevăr, era vorba de o chestiune foarte serioasă. Pomenise Moro despre Lucia chiar în timpul spovedaniei? Don Rocco își aminti că nu făcuse nici o observație, când acesta, stingând lumina, îi declarase că vrea să se spovedească și nici pe urmă, când îi spusese: „nu te supăra, fiindcă suntem la spovedanie“. Deci până atunci putea fi îndoială dacă se aflau la spovedanie, dar fiindcă își întrerupsese creștinul apoi mărturisirile, asta nu le lua caracterul sfânt, socotind că l-ar fi avut.

În cazul acesta, însă, Lucia? Răspunsul ce trebuia dat contesei Șarlota?

Ei drace! Era tocmai cazul lui Sigismund. Don Rocco se încruntă.

Iși amintea de *pereat mundus* și de argumentele profesorului, bărbat eminent, un adevărat isvor de știință. Acuma, deci, nu-i putea da drumul Luciei. Cuvintele nelămurite ale d-nei Șarlotta i se lămureau în sfârșit, bine 'n minte: trebuia să plece dânsul, *pereat Rochus*.

S'auziră bătăile ceasornicului din clopotniță. Ii era drag, în cuprinsul nopții, glasul orologiului. Inima lui simplă se înduioșă, iar Satana găsi prilejul să-i arate înaintea ochilor biseriçuța lui, toată a lui, cu chiparoșii dinprejur, — cum și smochinul de sub clopotniță așa de drag; — să-l facă să simtă farmecul chiliilor sfințite odinioară de atâtea suflete credincioase și fericirea de a trăi în cuibul liniștit al bisericii Sf. Luca, așa de potrivit cu persoana lui modestă, îndeplinindu-și misiunea cu fapta și cu vorba, fără griji lumești și fără răspundere de suflete. Tot Satana'i arată pe urmă greutatea de a-și găsi un locșor liniștit, îi aminti de nevoile lui tată-său bătrân și de ale surorii sale, bieți oameni dela țară, unul prea bătrân acuma și cealaltă prea bolnavicioasă ca să poată munci spre a-și câștiga existența. În sfârșit, Satana se făcu și cazuist, cercând a-i dovedi că, fără a

trăda secretul spovedaniei, putea să-i dea drumul servitoarei sub un pretext oarecare sau chiar fără, — dar la această idee de a se folosi de mărturisire, don Rocco se încruntă și diavolul fugi imediat. Deci, se hotărâ s'o țină înainte pe Lucia, lăsând-o înainte pe dânsa să se pună de acord cu textul sfânt: *nemo potest duobus dominis servire*.

Iată cum îi veniau 'n minte vorbele sfinte! Incercă să lege împreună, în gând, ultimele vorbe ale convorbirii, dar asta era o încercare prea grea pentru dânsul. Totuși ar fi izbutit în cele din urmă, dacă n'ar fi fost învins de somn tocmai într'un pasaj foarte greu.

III.

Dormi puțin și se trezi în zori. Înainte de a eși se duse la fereastră, ca să vadă cum era timpul. Când să plece dela fereastră, îi căzu privirea pe ușa cantinei, ce sta deschisă. Scoborî repede și se duse la cantină, de unde eși numai decât schimbat la față. Vinul dispăruse: numai era acolo nici sticlele și nici butoiul cu vin, — în schimb, însă, afară se vedea o urmă proaspătă de roți.

Don Rocco porni pe urma roților până la șoseaua principală, unde o pierdu în noianul

de urme lăsat de atâtea căruțe. Dar nu-i trecu prin gând să se ducă la autorități, ca să reclame, fiindcă ideile îi veneau lui don Rocco încet-încet și poate că ideea asta n'avea să-i vină înainte de amiază.

Se întoarse la biserică, obosit de gânduri.

— Loviturile celea — își spunea 'n gând — și mai ales isbitura cu piatra! Pentru norocul lui, Moro era atunci lângă mine, căci altfel l-aș fi bănuț pe el.

Se întoarse până'n pragul cantinei, privi cu atenție la ușa stricată, se uită la locul butoiului, apoi scărpinându-se la ceafă o porni spre biserică, să facă rugăciunea de dimineață.

IV.

La Leturghie era lume multă. Și înainte și după slujbă toată lumea nu vorbi decât despre furt. Toți vroiau să vadă cantina golită, ușa spartă și urma roților.

Două sticle, pe care le pierduseră hoții, apărură chiar în buzunarele unui credincios. Nimeni nu se putea împăca cu faptul că preotul nu observase nimic, mai ales că el susținea, fără nici o altă explicație, că nu auzise nimic în decursul nopții. Femeile 'l compăttimeau, pe când bărbații dimpotrivă admirau aproape toți lovitura și râdeau de sârmanul preot, care avea marea vină de

a fi abstinent, și de a nu ști să închee cu lumea acea intimitate frățească a paharului golit la olaltă. Și râdeau mai ales bărbații, în timpul rugăciunii, de întunecata încrunțare a preotului, pe care vroiau s'o atribue cu orice preț furtului dela cantină.

Nimeni nu aduse vorba despre Moro, care nu se arată la biserica Sf. Luca, nici în timpul leturghiei, nici pe urmă, — ceea ce-l făcu pe don Rocco, persoană plină de scrupule și remușcări, să se teamă că poate omul nu izbutise să-și reguleze datoriile. Mai târziu veniră carabinerii, cercetară locul și 'i puseră întrebări preotului: avea vre-o bănuială? Nici una.

Carabinerii vroiră să știe unde dormea de obicei.

Dar atunci cum de n'auzise? Nici el nu știa, fiindcă avusese mosafiri.

La ce oră? După unsprezece și înainte de douăsprezece. Unul din carabineri zâmbi răutăcios, dar don Rocco, neștiutor ca un copil, nu observă. Altul întrebă dacă n'avea bănueli asupra unui nume Moro, știind, lucru de altfel știut și de ei, că fusese văzut ducându-se spre biserica Sf. Luca puțin înainte de unsprezece.

Atunci don Rocco începu să apere cu căldură nevinovăția aceluia și, constrâns fiind de întrebări, își arată argumentul prin-

cipal în favoarea lui: Moro 'l vizitase la ora ceea pentru afacerile lui particulare.

— Dar poate că nu erau tocmai afacerile pe care și-le închipuia Sf. ta, — spuse carabinerul — Dacă ai ști la ce mă gândesc eu!

Don Rocco nu știa și'n naivitatea lui nici nu căuta să știe, căci el nu se încurca niciodată cu gândurile altcuiva. Ii era de ajuns sfortărea de a-și vedea lămurite propriile gânduri. Carabinerii îi puseră încă vre-o câteva întrebări și apoi plecară, luând cu dâșii singurul obiect găsit la cantină, un tîrbușon, pe care don Rocco, din lipsă de memorie, nu vru să afirme că'i aparținea, deși 'l plătise predecesorului preot cu pret îndoit. Acuma și cantina și conștiința lui don Rocco erau curate.

Pe înserate don Rocco își citea slujba plimbându-se în sus și în jos prin curte, pentru a face puțină mișcare, fără să se îndepărteze de casă. Cine știe? Poate că Moro avea să vină din nou. Din când în când don Rocco se oprea ca să tragă cu urechea, dar n'auzea decât strigătele căruțașilor de pe drum, scârțăitul roților și lătratul câinilor. În sfârșit iată că se auzi și pas omenesc pe străduța dintre chiparoși, un pas întârziat dar nu obosit, o călcătură feminină însoțită de un ușor târșit de

pantofi preotești, un pas care-și are înțelesul lui tainic, care-i spune, celui care știe să-l înțeleagă, că e vorba de un scop nu tocmai urgent, dar grav.

Portița se deschise și don Rocco, care sta nemișcat în mijlocul curții, văzu arătându-se figura plină de fină ironie, a profesorului Marin.

Cum îl văzu pe don Rocco, profesorul se opri locului cu picioarele întredeschise și, ducându-și mâinile la spate, începu să dea ușor din cap și să-și lege spinarea la dreapta și la stânga, zâmbind cu un amestec ciudat de compătimire și de batjocură. Bietul Don Rocco îl privea și el în tăcere și zâmbea respectuos și roșu ca o tomată.

— Zi, tot?—spuse cele din urmă profesorul, încetând cu gesturile și devenind serios.

— Tot — răspunse don Rocco, plin de tristețe — Nu mi-au lăsat nici o picătură.

— Drace! — exclamă cellalt, stăpânindu-și râsul și porni din loc.

— Nu-i nimic, nu face nimic — spuse dânsul plin de o bunătate neobișnuită. — Dă-mi o priză. — Nu-i nimic, — continuă el după ce priză tabacul. — Sunt lucruri care se îndreaptă. D-na Șarlotta a făcut atâta caz, ca și cum ar fi fost vinul lor, dar i-am

spus că de fura mai mult ori mai puțin tot vin era... Mă înțelege! Fiule, e o femeie bună, d-na Șarlotta, tare bună femeie.

— De sigur, bună, foarte bună — șopti don Rocco, privind în tabachere.

— Dragă ești fericit—începu iar Marin bătându-l pe umăr.—Stai aci ca papa.

— Sunt mulțumit, sunt mulțumit — răspunse don Rocco zâmbind și deschizându și o clipă sprincenele. Era fericit că auzea asemenea vorbe dela un intim al d-nei Șarlotta.

Profesorul se uită plin de mirare împrejur, ca și cum ar fi văzut locul pentru întâia oară.

— Un paradis! exclamă în sfârșit rotindu și ochii peste zidurile învechite ale curții.

Apoi își ridică privirea spre smochinul pitoresc, ascuns sub clopotniță, în unghiul ascuțit dintre poartă și vechea mănăstire.

— Numai pentru zmochinul cela! — adăugă după un răstimp. — Nu-i așa că e frumos? Nu-i așa că tălmăcește poezia unei amieze de iarnă caldă și liniștită? E o notă de gingășie, de curățenie simplă, ce îndulcește severitatea zidurilor sfinte. E frumos!

Don Rocco își privea lung zmochinul de parcă l-ar fi văzut atunci pentru întâia

oară. Ii era drag zmochinul, dar niciodată nu-i aflate atâtea calități.

— Face zmochine mici—spuse în sfârșit preotul cu glasul unui tată care ascultă laudându-i se de față copilul, și se bucură, apoi adaugă câteva vorbe indiferente, pentruca să nu-i dea mult curaj și pentruca să-și poată ascunde propria emoție.

Il pofti pe profesor în casă la o gustare.

— Nu, dragă, nu—răspunse Marin, râzând pe infundate de mărturisirea despre micile zmochine.—M-i bine să facem câțiva pași împreună.

Străbătură încet-încet curtea, eșiră în via ce și răsfățu ciorchinii pe ambele coaste ale dealului și porliră 'n sus pe o pantă, plină de iarbă, dintre cele două coaste.

— Un deliciu — spuse profesorul.

Intre cerul nesfârșit și răcoros și umbra umedă a pământului, ultimele raze de soare se pierdeau încet pe iarba închisă a colinei și pe ciorchinii de struguri roșii.

Aerul era cald și liniștit.

— Aici totul e al d-tale? întrebă profesorul.

Don Rocco nu răspunse nimic, fie din modestie, fie de teama unui viitor ce nu se putea înlătura.

— Să stai aici, fiule—continuă cellalt.—Crede-mă că știu: loc fericit ca acesta nu mai este altul în toată diecesa.

— Ei, pentru mine!..—făcu don Rocco.
Profesorul Marin se opri:

— Tocmai! Contesa Șarlotta mi-a vorbit.
Scumpe don Rocco, ți-o spun fiindcă sper
că n'ai să faci prostii.

Don Rocco se uita fix în pământ.

— Drace!—continuă cellalt.—Câteodată
Șarlotta 'i răutăcioasă, dar de data asta,
dragul meu, are dreptate. Eu vorbesc pe
șleau, o știi d-ta. E un scandal, fiule, toată
lumea vorbește.

— N'am auzit, n'am auzit nimic nicio-
dată—murmură don Rocco.

— Dar ți-o spun eu! Și apoi contesa
ți-a spus-o de mai multe ori.

— Știi ce i-am răspuns aseară?

— I-ai răspuns prostii, foarte drăgălașe
de altfel.

La lovitura asta don Rocco, înfiorat, cu
ochii 'n jos, începu să se apere.

— I-am răspuns așa cum mi-era con-
vingerea și acum nu pot s'o întorc.

Don Rocco avea suflet modest, dar aci
era vorba de dreptate și adevăr. Să spui
adevărul sau ceeace crezi că 'i adevăr,
este o datorie pentru toată lumea și atunci
de ce-l mai chinuiau?

— Nu poți s'o întorci!—făcu profesorul,
aplecându-se spre el și uitându-se țintă 'n
ochii preotului—Nu poți s'o întorci?

Don Rocco tăcu.

Cellalt se îndreptă și porni iar.

— Foarte bine, fă ce vrei — adăugă în urmă ca o liniște semnificativă.

Deodată se întoarse spre don Rocco, care-l urma ca un năuc :

— Ce dracu! crezi că ai în casă o sfântă? D-ta nu ții socoteală de vorbele care se spun și de scandal? Să te împotrivești lumii, să te împotrivești persoanei care-ți întreține existența și să lucrezi contra interesului d-tale, cu atâta lipsă de prevedere, pentru timpul cela? Dragă don Rocco, dacă nu te-aș cunoaște, zău n'aș ști ce să cred de d-ta.

Preotul se frământa și clipea mereu din ochi, ca și cum s'ar fi luptat cu niște dureri ascunse ori cu vorbe dureroase, pe care fără voia lui era să le scape.

— Iaca, nu pot s'o întorc, nu pot—spuse el în cele din urmă, ca încheere.

— Dar pentru Dumnezeu, de ce?

— Pentrucă nu mă lasă conștiința.

Don Rocco își ridică, în sfârșit, privirea :

— I-am spus și doamnei că nu pot lucra împotriva dreptății.

— Care dreptate? A d-tale, dragă, e oarbă; oarbă, surdă și imbecilă. Căci dacă ai spus eri o prostie, vrei s'o repeți azi? Și dacă nu crezi cele ce se spun pe so-

coteala Luciei, nu găsești motive ca să dai drumul unei servitoare? Dă-o afară, pentru că nu-ți curăță petele depe haine, ori nu-ți cârpește ciorapii, ori mai știu eu! Dă-o afară, pentru că-ți face macaroanele fără zeamă și dovleceii fără sare.

Don Rocco răspunse întunecat :

— Motivul, însă, ar fi totdeauna cellalt.

Nici chiar profesorul Marin n'ar fi putut răspunde ușor la un argument ca acesta. Și el n'a făcut decât să murmure printre dinți: — Doamne, ce încăpăținat!

Incet-încet, ajunseră lângă mai mulți chiparoși mărunței cari împodobesc colina în partea din dos, în fața văii unei alte coline mai 'nalte. Acolo se opriră din nou și profesorul, care-l iubea pe don Rocco pentru bunătatea lui, poate chiar și pentru deosebitele subiecte de glume nevinovate pe care i-le procura, — îl făcu să stea alături pe iarbă, încercând pentru ultima oară și în toate chipurile să afle motivele care-l făceau să creadă atâta în nevinovăția Luciei. Dar nu izbuti cu nici un preț. Don Rocco repeta mereu vorbele pe care le spusese cu o seară înainte d-nei Șarlotta, adăogând că nu putea să le întoarcă.

— Atunci, fiule, — spuse resemnat Marin — ia-ți adio dela Sf. Luca.

Don Rocco clipi repede din ochi fără să scoată o vorbă.

— Contesa Șarlotta te așteaptă azi — spuse profesorul — dar d-ta nu te-ai dus, astfel că m'a însărcinat pe mine să-ți comunic că, dacă nu primești să dai imediat drumul Luciei până la 1 Decembrie cel mai târziu, atunci poți pleca la Anul Nou și de vrei chiar mai înainte.

— N'o să pot pleca înainte de Crăciun — răspunse sfios don Rocco. — Intotdeauna la Crăciun parohul are nevoie de ajutor. Profesorul zâmbi.

— Ce, crezi că d-na Șarlotta n'are un preot cu care să te înlocuiască? — spuse el. — Îți închipui că mai este timp până îl va găsi?

Don Rocco se reculese. Rar i se întâmpla să-și formuleze așa repede o părere. Din moment însă ce femeia de serviciu era pricină de scandal în ținut, iar doamna avea la îndemână un alt preot, i se părea foarte ușor să ia o hotărâre.

— Atunci — răspunse dânsul — o să plec cât mai curând posibil. Mama și soră-mea trebuiau să vină zilele astea la mine, — o să mă duc eu la ele.

Ar fi vrut s'o ducă de prin partea locului și pe Lucia, însă ai lui n'aveau nevoie de servitoare, iar el, întârziind să-și găsească loc aiurea, n'ar fi putut-o ține.

Anumite idei serioase, anumite necesi-

tăți ale lucrurilor nu-i atingeau niciodată inima și abia târziu dacă-i veneau 'n minte, — iar atunci don Rocco se lovea peste frunte, ori își scărpină ceafa, ca și cum s'ar fi simțit indispus.

Scoborând împreună spre Sf. Luca, profesorul îi spuse că Moro era urmărit de carabinieri sub bănuiala de complicitate la o tâlhărie proaspătă, ai cărei autori ajunseră în parte pe mâna justiției chiar în dimineața ceea. Don Rocco ascultă vestea asta cu oarecare mulțumire, — acuma își da seama de ce nu venise Moro.

— Cine știe — încercă el a spune — poate a fugit în lume și n'are să se mai întoarcă. Iată că astfel se isprăvește și cu vorbele lumii. Nu-i așa ?

— Așa e, dragul meu, — răspunse profesorul înțelegând intenția preotului — însă o cunoști pe d-na Șarlotta. De acum înainte pe dânsa n'o interesează dacă pleacă sau rămâne Moro, trebuie să-i dai drumul Luciei.

Pe urmă tăcură amândoi. Don Rocco îl întovărăși pe profesor până la chiparoșii bisericii, unde se opri, ca să-l privească lung până ce dispăru în fund pe stradă, apoi se întoarse acasă oftând.

Mai târziu, pe când străbătea cu lumânarea 'n mâni sălița dinspre corul bisericii, îl cuprinse din nou și cu putere îndoiala

cu privire la noaptea precedentă. Fusese într'adevăr o spovedanie? Se opri în umbra coridorului pustiu, privind lumânarea și lăsându-și o clipă mintea năpădită de gânduri dulci și ademenitoare. Să găsească un pretext cu ajutorul căruia să-i dea drumul femeii și-apoi să trăiască și să moară tihnit în biserica lui. Inima începu să-i bată cu putere: erau gânduri pe cari i-le inspira diavolul!

Și fiindcă odinioară, poate în acelaș loc, vre-un călugăr fusese chinuit de înfioratele vedenii nocturne de iubire și plăcere, don Rocco își făcu repede semnul crucii, grăbi pasul către cor și se cufundă apoi în citirea ciaslovului.

VI

Zece zile în urmă, la aceeași oră, don Rocco sta, cufundat în rugăciuni, în fața altarului Madonei.

Era în ajunul părăsirii pentru totdeauna a bisericii Sf. Luca. Se înțelesese cu d-na Șarlotta să simuleze o absență scurtă, o vizită de cincisprezece zile la bătrânul lui tată, iar pe urmă să scrie că, din cauze familiare, nu putea să se mai întoarcă.

Dar se întâmplă ca tocmai bătrânul, înainte de a afla vestea, să-i ceară un aju-

tor prin scrisoare, astfel că don Rocco se văzu silit să vândă câte ceva din lucruri, pentru ca să mai ușureze cheltuelile de transport și să nu se ducă acasă cu mâ-nile goale. Pleca cu gândul de a sta cât mai puțin acasă și cu hotărârea de a primi un loc de duhovnic, ori unde l-ar fi trimis Curia la care se alipise.

Nu se știa nimic sigur, nici despre vin și nici despre hoți, dar se vorbea de unele bănueli ce cădeau asupra unei hangioaice, noua favorită a lui Moro, care ar fi tăinuit chiar vinul. Despre Moro, unii spuneau că ar fi fugit, iar alții susțineau că sta ascuns. Carabinerii inclinau și ei pentru părerea din urmă, alergau mereu, căutau pretutindenii, dar totdeauna fără rezultat.

Lucia, care se înapoiase, avu câteva zile o atitudine ciudată, neobișnuită : nu-și vedea de treabă, se purta aspru cu stăpânul și plângea fără vre-un motiv cel puțin aparent. Intr'o seară ea plecă de acasă spunând că vrea să se ducă la biserică pentru a se ruga. Pe la nouă, don Rocco, văzând că nu se întorsese încă, se duse nepăsător la culcare, fără să afle la ce oră se înapoiase. Totuș, în ziua următoare, don Rocco se bucură de fericita transformare datorită actelor bisericesti, de oarece Lucia părea alta, era liniștită,

atentă și îndatoritoare și vorbea cu mulțumire despre apropiata plecare și despre locul pe care don Rocco făgăduise să 'i-l găsească pe lângă un Arhiepiscop, cunoscutul său. Afară de asta avea și inclinațiuni ascetice cu totul noi: când se culca don Rocco, ea pleca la biserică, unde sta ceasuri întregi.

Acuma don Rocco, după ce mâncase pentru ultima oară în sufrageria călugărilor, citea tot pentru cea din urmă oară ciaslovul în bisericuța Sf. Luca, simplă ca și dânsul și cucernică de jos până 'n grinzile tavanului.

Bietul preot își simțea inima apăsată. Să plece așa fără nici o cinste din cuibul lui, să ducă umilința și amarăciunea tatălui său și surorii, a căror speranță și mândrie era! Avea dreptate să se încrunte la citirea ciaslovului.

După ce sfârși cu cititul, se așeză pe o bancă, îl chinuia gândul despărțirii. Era cea din urmă seară! Sta cu privirea ținută, clipind regulat din ochi, abătut ca un animal doborât la pământ și care-și așteaptă sfârșitul. În cursul după amiezii stătuse câteva ore în jurul viței răsădită cu trei ani în urmă și care-i dăduse prima recoltă. Chiparoșii ce-i 'nalți, ca și admirabila priveștiște a ținutului cu dealurile sale, nu-i

făceau nici o impresie, — dar în schimb inima lui de țăran se înflăcăra la vederea viței frumoase și-a ogoarelor îmbelșugate. Ca amintire luase o ramură de viță și un știulete de porumb, deși 'i venise greu și se rușinase. Asta era poezia pe care o pricepea el. Din biserică nu putea lua nimic, în schimb, însă, își lăsa pretutindeni inima: pe altarul celor d'întâi explicații ale Evangheliei, pe icoana veche, ce-i însufla cucernicie în oficierea leturghiei, pe Madona frumoasă, căreia i se ridicase mantia din jurul gâtului în urma intervenției lui pudice și în sfârșit pe mormântul unui episcop, căruia, două veacuri înainte, i se păruse pacea bisericii Sf. Luca mai bună decât splendorile lumesti. Cine știe dacă-i era dat să mai aibă o asemenea biserică a lui, numai a lui? Nu se putea scula depe bancă, simțea o sfârșeală interioară de care n'avusese niciodată idee. Clipea, clipea mereu din ochi, ca și cum ar fi stors niște lacrimi chinuitoare; deși nu plângea, totuș ochii lui străluceau mai tare ca deobicei.

Pe la 9 jum., Lucia trecu din cor în biserică și o văzu stăpână-său.

— Du-te, du-te că vin îndată — îi spuse don Rocco.

El își închipuia că se află singur în bi-

serică, dar, întorcându-și capul văzu ceva neobișnuit. Pe nesimțite un cap omenesc se arătă dinaintea amvonului în lumina slabă a lămpii cu gaz și privi din jos la preot. Erau ochii diavolești ai lui Moro, într'o figură preotească, complect rasă. Capul se ridică în umbră și două brațe lungi se înălțară într'un gest violent de nerăbdare. În aceeași clipă don Rocco spuse din nou femeii, care sta la gânduri: du-te, du-te că vin iadată.

Ea eși.

Atunci preotul se sculă de pe bancă și se duse repede la amvonul cel mai 'nalt. Chipul omenesc de adineauri se plăcă ușor și se ascunse repede.

Don Rocco se întoarse apoi spre băncile goale din biserică, 'și-le închipui pline de lume, de lumea lui de Duminică, și un elan de elocvență îl cuprinse.

— Vă binecuvintez pe toți — spuse el tare — aș vrea să fiți de față, dar nu se poate, fiindcă nimeni nu trebuie să știe nimic. Vă binecuvintez pe toți și ertați-mă, dacă am uitat *Gloria Dei cum omnibus vobis*.

Ispita fu prea puternică pentru cineva, căci un glas înăbușit se auzi în cuprinsul bisericii goale :

— Amen.

Don Rocco rămase cu mâinile întinse și fără respirație.

— Grăbește-te — spuse, întorcându-se către servitoare — Nu-ți aduci aminte că trebuie să mi lași afară pardesiul și hainele?

Bietul don Rocco era cât se poate de rău îmbrăcat, deși purta tot ce avea mai bun. Hainele lui, spunea Lucia, trebuiau cârpite și curățate puțin de pete, ca să poată porni a doua zi dimineată la drum. Fără să răspundă ceva, don Rocco scoborâ din amvon și făcu înconjurul bisericii, întinzând lampa printre bănci.

— Ce cauți, ce s'a întâmplat? — întrebă neliniștită servitoarea, venindu-i pe urmă.

D'întâi tăcu o vreme, apoi răspuse:

— Am rostit câteva cuvinte de rugăciune și am auzit cum mi s'a răspuns „Amen“.

— Ți-s'a părut, ori ți-ai închipuit — îl liniști Lucia.

— Ba de loc, am auzit foarte bine rostindu-se Amen — răspunsese don Rocco — Părea un glas venit de sub pământ, o voce groasă ce nu avea accent omenesc, ci semăna cu răgetul unui bou.

— O fi fost glasul Episcopului — își dădu femeia părerea — Nu-i îngropat aci un Episcop? Lucruri de astea s'au mai auzit.

Don Rocco tăcu. În simplitatea și dispoziția lui înăscută către credință, era foarte bucuros să creadă orice lucru supranatural, mai ales dacă se pune-a în legătură cu ideea religioasă. Cu cât erau mai gogonate minciunile, cu atât le asculta mai plin de credință și încredința din sprințene în semn de respect.

— Acuma hai să mergem, — spuse iar femeia — știi că am de lucru și e târziu.

— Să mai spunem câte un *Pater, Ave, Gloria* în Sf. Luca — răspunse don Rocco — Este ultima seară când mă mai rog aici. Trebuie să mi iau bun rămas.

Am spus câte un *Pater, Ave, Gloria*, dar în realitate el a înșirat aproape o duzină, găsimd mereu noi motive pentru a saluta alți sfinți și sfinte dintre cunoștințele sale particulare. Unul din sfinți avea să le asigure celor doi credincioși mântuirea cerească și altul pe cea lumească, altul puterea de a învinge ispita ori obținerea unui post plăcut și în sfârșit altul să le garanteze o moarte liniștită ori un drum bun. Cel din urmă *Pater* fu recitat de don Rocco cu o căldură ciudată pentru deplina pocăire a unui suflet păcătos. Dacă preotul n'ar fi fost prea absorbit în rugăciunile sale, ar fi auzit cu siguranță, după al patrulea sau al cincilea *Pater*,

implorarea abia șoptită a aceluiaș episcop glumeț, care-l rostise pe Amen. Dar el n'a auzit-o decât pe Lucia, care l complectă cu multă pocăință în rugăciuni și a fost mișcată.

Puțin în urmă, stând în patul sărăcăcios și 'n întunericul chiliei sale, don Rocco continua a se gădi la atitudinea Luciei, la turburarea din primele zile când, cu siguranță, că o mare luptă se dăduse în sufletul ei și mai ales la urmările mântuitoare și vădite pe cari le avusese ertarea divină obținută prin pocăință. Și se mai gândi la actul lui Moro, la raza ce strălucise o clipă în conștiința ceea întunecată, prevestind, dacă nu altceva, cel puțin o lumină mai curată și mai trainică. Astfel că ajunsese să vadă, în închipuirea lui mistică, rânduiala Providenței, care-i răsplătea acum o jertfă făcută din datorie. Gândul acesta îl făcea fericit, gândul că-și pierdea toate mulțumirile lui pământești pentru o asemenea răsplată. Și mai oferia ca jertfă durerea tatălui și a surorii sale, propria lui umilire și strâmtoarea în care avea să se găsească. Înaintea patului prin fereastră se vedea lumina slabă și îndepărtată a cerului, speranța și țigota lui. Ochii i se închisă încet-încet, cuprins fiind de o senzație amețitoare de credință

și de liniște sufletească și adormi adânc.

VI.

Nu se trezise bine în clipa când ceasornicul biesriții bătuse ora 7 jumătate. Puțin în urmă s'auziră și clopotele, de oarece don Rocco îl înștiințase pe pălămar încă din ajun că avea să slujească în ziua ceea pe la opt. Sculându-se din pat, se duse să și ia hainele, pe care Lucia trebuia să i-le fi așezat afară la ușă. Dar nu găsi nimic. Chemă odată, de două și apoi de trei ori, fără să capete vre-un răspuns. Foarte încurcat, intră în casă și strigă dela fereastră: Lucio, Lucio! Aceiași liniște. În cele din urmă veni micul paracliser, care spuse că n'a văzut-o pe Lucia. Venise să ia cheile dela biserică și găsisese deschisă atât poarta dela intrare cât și ușa casei; — nimeni în bucătărie, și de asemenea nimeni în casă. Neputând găsi cheile, paracliserul intrase în biserică prin sala interioară. Don Rocco îl trimise 'n salon să-i aducă hainele, fiindcă acolo lucra Lucia mai ales în timpul serii. Băiatul se întoarse, spunând că hainele nu erau acolo.

Cum, nu sunt acolo? Ii porunci să stea de pază la ușă, ca să nu între cineva pe neașteptate și apoi se duse singur numai

în cămașă, ca să-și caute hainele. Pe la mijlocul scării, don Rocco se opri respirând cu atenție. De unde mirosul acesta nesuferit de pipă? Fără să afle vre-un răspuns și foarte nedumerit, don Rocco porni înainte. Se duse drept în salon și acolo căută pretutindeni, dar nu găsi nimic; — apoi se întoarse în bucătărie cu o ușoară bătaie de inimă. Pretutindeni un miros îngrozitor, însă hainele nicaeri. Ba da, sub masă un tomoșog de fustă murdară, un surtuc, o pereche de pantaloni și o pălărie țărănească. Don Rocco le adună, apoi le întinse și le examină cu o incrunțătură amenințătoare. I se părea că mai văzuse cândva fusta ceea. Creerul lui nu mai înțelegea, dar inima, începând să ghicească, îi bătu mai tare. Iși duse mâna stângă la bărbie și apoi la obraz, apăsându-l cu putere și căutând parcă să afle unde, cum și când o văzuse. Deodată țintind privirea în perete observă în sfârșit ceva ce nu fusese de cu seară: era scris cu cărbunele la dreapta „Multe salutări“, iar la stânga :

„Bun vinul

„Bună servitoarea

„Bun adăpostul

„Și bun don Rocco.

Citi și reciti, ducându-și mâna la ceafă, apoi i se păru o clipă că și pierde vederea și însfârșit simți un fior rece, un fel de sfârșeală, care pornind din piept îi coplesi întreaga ființă. Cineva strigă atunci în curte: „Unde 'i don Rocco ăsta?” El se urcă cu greutate în cameră, unde se întinse în pat, aproape fără să știe ce face, fără să gândească și parcă fără să mai simtă.

Jos, în curte, îl căutau și 'l strigau. Veniseră la leturghie profesorul Marin și alte câteva persoane. Nimeni nu se putea dumiri că la ora cea ușa bisericii era tot încuiată. Profesorul intră în casă, strigă pe Lucia, îl strigă pe don Rocco, dar nu i răspunse nimeli. În cele din urmă, ajungând în camera preotului, se opri 'n prag, mirat că l găsea încă în pat:

— Bravo, don Rocco! Stai în pat, iar leturghia?

— Nu pot — răspunse încet don Rocco, stând cu fața 'n sus, nemișcat ca o mumie.

— Dar ce'î? — întreabă speriat cellalt apropiindu-se de pat. Ce ai?

Figura turburată și glasul prietenos al profesorului liniștiră inima lui don Rocco chinată de durere și surprindere. În colțul ochilor îi străluciră lacrimile. Buzele strânse de durere îi tremurau, se frământau.

tau, dar și-le stăpânea. Văzându-l că nu răspundea nimii, profesorul alergă la scară și strigă să trimeată după doctor.

— Nu, nu — se sili să spună don Rocco, stând nemișcat. Glasul lui era înăbușit de suspine, încât profesorul abia 'l putu auzi.

— Nu? Dar atunci ce ai? Vorbește!

În vremea asta trei femei și un cerșetor bătrân, cari veniseră să asculte leturghia, intrară speriați în odaie, înconjurând patul și întrebându-l la rândul pe don Rocco ce avea. El tăcea ca un mut, căutând să se stăpânească.

Se vede, însă, că neplăcerea ce i o pricinuiau figurile acelea curioase, aplecate asupra lui, îl ajută:

— Plecați — spune în sfârșit celor din urmă veniți. — Să nu vie doctorul, să nu mi vie nimeni, duceți-vă toți!

Cele patru figuri se retraseră puțin, privind-l însă mereu țintă și cu o expresie de mai mare neliniște.

— Vă spun, duceți-vă! — adăugă don Rocco.

Cei veniți în urmă eșiră încet și se opriră afară lângă ușă, ca să tragă cu urechea, să pândească.

— Acuma poți spune ce ai? — întreabă profesorul.

— Nimic.

— Dar atunci de ce stai în pat ?

Don Rocco se întoarse cu fața la perete. Il podideau iar lacrămile și nu putea vorbi.

— Dar pentru Dumnezeu ce s'a întâmplat ? insistă profesorul.

— Imi trece, imi trece — îngână don Rocco.

Profesorul nu știa nici ce să facă, nici ce să creadă. Il întreabă dacă nu vrea apă, iar bătrânul cerșetor aduse imediat un pahar de apă și 'l dete lui Marin. Don Rocco n'avea nici o dorință, ci repeta mereu : „Mulțumesc, mulțumesc, o să-mi treacă“, apoi bău foarte respectuos.

— Ei ? — făcu din nou profesorul.

— Aveați dreptate — răspunse don Rocco.

— Despre ce ?

— Despre fata ceea.

— Despre Lucia ? Ei bravo, tocmai că veni vorba : unde-i Lucia ? Nu mai este aici, a fugit ?

Don Rocco făcu semn că da. Marin privea zăpăcit, repetând întrebarea „A fugit, a fugit ?“ Ceilalți intrară atunci în cameră și toți se porniră în cor : „A fugit, a fugit ?“

— Ia ascultă mă — spuse profesorul — stai din cauza asta ? Vrei să te injosești până într'atâta ? Haide, îmbracă-te !

Don Rocco îl privi, apoi roșindu-se până la frunte, își strânse ochii plini de

lacrămi într'un zâmbet care însemna :
acuma o să râdeți dv. !

— N'am haine — explică el.

— Cum ai spus ?

Profesorul își însoți vorba de un gest
în loc să întrebe : „Ți-le-a furat ea ?“

Don Rocco 'i răspunse numai printr'un
semn din cap și, văzând că cellalt își stă-
pânea cu greutate un hohot de răs, se
sili și el să zâmbească.

— Bietul don Rocco — spuse profeso-
rul, apoi adăugă, cu râsul în priviri, câteva
vorbe de regret, compătimire și încurajare,
după care-i ceru toate amănuntele întâm-
plării.

Ca încheere spuse :

— Dacă mi-ai fi ascultat sfatul, dacă 'i
dădeai drumul.

— Da — făcu don Rocco, privind foarte
liniștit și faptul acesta. — Aveați dreptate.
Și acuma ce o să spună doamna ?

Profesorul oftă.

— Ce vrei să mai spună, fiule ? N'o să
spună nimic, mai ales că s'a potrivit să
vină tocmai eri scrisoarea succesului
d-tale, prin care 'i-arată contesei că a
scăpat definitiv de actuala lui ocupație și
este la dispoziția ei.

Foarte întristat, don Rocco nu mai răs-
punse nici un cuvânt.

După un răstimp adaugă:

— Mă gândesc că la 9 jumătate vor sosi aci, ca să mă ia! Cred că o să poată Arhiepiscopul ori parohul să mi împrumute o haină.

— Ba-ți împrumut eu!—se grăbi să spună profesorul cu bunăvoință. Mă duc acasă și ți-o trimet îndată. Ai să mi-o restitui fără nici o greutate, când vei putea.

Pe fața și'n privirile lui don Rocco apăru o vie expresie de recunoștință.

— Mulțumesc, foarte mulțumesc spuse el plin de umilință.

— Ei drace! — adăugă apoi în sine pe când profesorul cobora scările. — E cu o palmă mai înalt decât mine și d'abia acum am observat.

Dar nu'i dete prin gând să-l cheme înapoi.

VII

La 9 jumătate don Rocco se arată în pragul ușii gata de plecare. Haina profesorului se târâia pe pământ și-i acoperea mâinile pânăla degete, iar pălăria 'naltă și mare îi trecea peste urechi.

Profesorul îl urma răsând pe infundate. În curte făcea haz lumea adunată de zvonul întâmplării. Numai cerșetorul bătrân, un om ciudat, cu apucături de filozof, nu râdea.

— Vai, cum pari, don Rocco — spuneau femeile și i povesteau apoi una ori alta din isprăvile Luciei, lucruri variate pe cari el nici nu le bănuise.

— Destul, destul — răspundea preotul în cele din urmă turburat de această clevetire.

— Acuma ce s'a făcut, făcut rămâne.

Porni urmat de toată lumea, aruncă o ultimă privire zmochinului de lângă clopotniță și, trecând printre chiproșii din fața bisericii, se întoarse către ușă, își descoperi capul și îngenuchiă.

Trăsurica îl aștepta în șoseaua principală. Când îl văzu în costumul de împrumut, birjarul se porni pe râs ca toată lumea.

De aci don Rocco își luă rămas bun dela toți, mulțumi din nou profesorului, transmise un „la revedere“ contesei și i făcu să tacă pe cei cari mai spuneau vorbe rele despre Lucia. După ce se așeză în trăsurică, cerșetorul se apropie de el și, punând mâna dreaptă pe una din ghetetele preotului, întreabă:

— Asta'i a dv.?

— Da, da, ghetetele sunt ale mele — răspunse repede preotul și, cu un fel de mulțumire, tocmai în clipa când pornea calul.

Cerșetorul își duse la frunte mâna, cu care atingese ghiata lui don Rocco, și spuse solemn:

— *In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.*

Vizita Majestății Sale

În ziua de 12 Decembrie 1873 A. S. R. prințul regent se întoarse la Curte pe la două după amiază, venind dela vânătoare. Tocmai 'l aștepta contele B., președintele consiliului de miniștri, cu care avu imediat o convorbire de peste douăzeci de minute.

În urma acestei convorbiri, A. S. se duse repede în apartamentele soției sale, prințesa Wilhelmina. Cele două dame de onoare, care se aflau cu Augusta doamnă, văzând că prințul intră în costumul de vânătoare și cu o înfățișare foarte preocupată, și-au închipuit că era vorba de ceva important și s'au retras. Atunci prințul și-a întrebat soția, dacă știa că senatorul H. se afla pe moarte, — lucru pe care 'l știa desigur, întrucât Curtea trimetea un aghiotant de trei ori pe zi la locuința lui H., spre a se informa.

— Ei bine, — spuse prințul — contele B. vrea să mă duc la patul muribundului.

Strălucitul istoric și filozof, senatorul H, era socotit ca una din gloriile naționale. Republican intransigent în tinerețe și dușman aproape personal al Regelui, se împăcase în urmă cu monarhia din cauza mai ales a vanității lui nemăsurate, dar fără să-și schimbe ideile filozofice și religioase, atât de urâte principesei Wilhelmina.

— Firește că n'ai să te duci — spuse dânsa.

A. S. R. se supără și răspunse că se va duce. În realitate n'ar fi voit să se ducă, dovadă faptul că stătuse la discuție cu ministrul său, pentru că nu știa să aprecieze valoarea intelectuală a lui H.

Pe urmă îi era nesuferită gălăgioasa necredință a lui H, iar atacurile date fratelui său mort îi rămăseseră înfipite în inimă, chiar și după convertirea filozofului la monarhism. A. S., însă, era lipsit de voință și nu știuse să se opună ministrului, care-i vorbise despre cinstea ce trebuia făcută lui H. din respect pentru sentimentul opiniei publice și despre primejdia că refuzul ar fi fost în urmă atribuit influenței clericale, deoarece vizita aceasta — lucru aproape de necrezut — fusese cerută în secret chiar de către prietenii și partizanii bolnavului. Nemulțumit că făgăduise vizita, prințul se certa acuma cu prințesa, tocmai pentru că

ea 'i vorbea ca și propria lui conștiință, când el dimpotrivă i se adresase cu altă speranță. Inflăcărat în discuție, prințul se porni a spune că femeile găsesc totdeauna soluțiuni foarte simple, deși în joc era o chestiune complicată; că ertarea jignirilor din trecut era o faptă creștinească și că, în sfârșit, soția lui ar fi trebuit să-i judece mai bine situația delicată și grea, ce o avea față de ministru și de opinia publică.

Prințesa 'l făcu repede să tacă și, în cele din urmă, îi spuse că de-ar fi fost vorba despre scriitorul ei favorit, cu siguranță că prințul nici nu s'ar fi mișcat din palat.

— Acela 'i un om cumsecade, — răspunse prințul. — Bunul Dumnezeu va fi în ultimele clipe la căpătâiul lui. Cestăalt se mulțumește, în schimb, numai cu mine.

Și dădu ordin unui aghiotant să anunțe la casa H. că A. S. R. va veni la orele patru.

Indată ce rămase singură, prințesa Wilhelmina trimise după parohul Catedralei, care era duhovnicul particular și agentul ei secret în nenumăratele afaceri de conștiință, în care ținea să se amestece fără să recurgă la marele duhovnic al curții. Prințesa vroia să știe dela paroh dacă autoritățile bisericesti făcuseră ori aveau de gând să facă vre-un demers pe lângă H.,

care în tinerețe fusese bun credincios și avusese cunoscute legături de prietenie cu un episcop.

Parohul îi răspunse că se făcuseră oare care încercări, dar fără rezultat și adăugă: chiar dacă muribundul ar fi fost dispus la o împăcare, nu era posibil să se pătrundă la dânsul, pentru că intrarea era păzită de dușmanii bisericii. Justificarea aceasta o supără pe prințesă, care făcu observația că Dumnezeu poate da ajutor contra miilor de paznici, dar că slujitorii lui nu trebuie să-și piardă curajul. Simțindu-se oarecum atins, parohul prinse curaj, ca și cum ar fi avut de spus mare lucru, și destăinui A. S. că, fără știrea Arhiepiscopului și a palatului, un preot ar fi încercat să pătrundă la bolnav în ultima noapte, luând locul infirmierei, cu care se înțelesese de mai 'nainte.

Prințesa bătu din palme. Și cine era preotul? Nu cumva chiar el? Nu, era cutare, un strașnic solicitator de pomeni, pe care-l cunoștea și prințesa, un om sfânt, de o inteligență mediocră, dar entuziast și îndrăzneț, care vedea pretutindeni minuni și se aștepta totdeauna la ele. A. S. nu s'arătă tocmai încântată de alegerea preotului;—când află, însă, că alegerea nu fusese încă făcută, întrucât preotul cu pricina

d'abia spusese unui amic că vroia să dea lovitura asta, prințesa se liniști, mai ales și la observația parohului că cel mai rău instrument în mâinile Domnului poate deveni bun.

*
*
*

Lumea venea și pleca dela casa H. întocmai ca dela palatul unui prinț falit, unde s'ar fi ținut o mare licitație. Mulți vanitoși, dornici de o reputație fără folos, și nenumărate tipuri dornice din nevoie de reputație, veneau acolo ca să cumpere câte o bucată cu preț redus, dându-se drept amici ai marelui bărbat, care, de altmintereli, avea un amic în Episcopul catolic și număra încă o mulțime în lumea laică mărunță.

Amicii aceștia din urmă din timpul tinereții sale revoluționare, văzând cum îi sporea renumele, i se agățaseră de pulpana hainei, astfel că atunci când a vrut să scape dintre ei n'a mai izbutit.

Cei mai îndrăzneți și mai violenți, cei mai vestiți dintre acești amici, toți bigoții ateismului, formaseră un fel de stat major al cărui cartier general luase loc în camera bolnavului și într'un salonaș vecin.

Sfioasă, familia profesorului, sora și cumnatu-său, fuseseră înlăturați aproape cu brutalitate, iar amicii puseseră stăpânire

asupra lui H., ca și cum ar fi fost proprietatea lor. Apoi izbutiseră să-l înlocuiască pe medicul oficial printr'un profesor radical și nu mai îngăduiau intrarea la bolnav nici preotului și nici rudelor. Primeau telegramele și tot ei le desfăceau, publicau buletinele, aprindeau câte un foc strașnic în sobă și se răsplăteau deseori pentru munca asta cu vin de Marsala și cognac de casă. Odată unul dintre ei a îndrăznit chiar să fumeze, lucru care n'a fost îngăduit de majoritate. Fiecare se identificase într'atâta cu persoana ilustrului lor amic, încât de câte ori răspundea persoanelor, care cereau relații despre starea lui H., întrebuița nominativul plural spunând: „astăzi dimineață am fost mai bine, astăseară ne aflăm mai rău“ până ce ar fi trebuit să sosească clipa de a spune: „am murit“.

Suferind de o paralizie cerebrală, lui H. nu-i mai rămăsese decât o licărire de inteligență. Totuși tresărea când i se spunea că dela Curte și din partea reprezentanților guvernului veniseră trimeși, ca să se intereseze de starea lui, că soseau telegrame dela persoane însemnate și că ziarele se ocupau de boala lui, exprimând urări în numele lor și al opiniei publice, pentru însănătoșire. Atunci senatorul bâlbâia cu o înfățișare proștită:

„A, Curtea“, „A, Senatul“, „A, Camera“. Pentru ceilalți cari se mai interesau n'avea decât un gemăt încăbușit.

Când sosea câte un asemenea trimis important ori vre-o gazetă cu articole despre H., toți amicii săi, până și cel care golia sticla de cognac cât și cellalt care aprindea focul în sobă, se simțeau mai valoroși, mai impunători. Veneau chiar și câteva doamne pentru a-și disputa gloria de a-l servi pe H. cu o bucată de ghiată și se priveau cu o răceală dușmănoasă, — dar până la miezul nopții nu mai rămânea decât o biată infirmieră bătrână în camera bolnavului.

După cum s'a văzut, amicii făcuseră presiuni prin deputați asupra președintelui de consiliu pentru a obține ultima consacrare, aceea a prințului domnitor, și izbucniseră. Înainte de trei sosi un aghiotant care vesti că A. S. avea să vină pela patru. Amicii i au comunicat știrea bolnavului, după o introducere ce avea de scop să înlătore înțelesul lugubru al vizitei.

Dar H. nu mai pricepea acuma cu nici un preț, astfel că numai vanitatea lui muribundă s'a deșteptat la această știre izbitoră.

— A, principele, — bălbâi el cu ochi reînsuflețiți.

Scoborând din trăsura la casa H. și întâlnind dela început patru sau cinci amici înaintea surorii și cumnatului bolnavului, A. S. s'a arătat foarte nemulțumit. Urcând în grabă scara, își exprimă dorința de a fi condus de rude, care într'adevăr l-au introdus la bolnav, dar după ele au intrat și alții, astfel că odaia s'a umplut de lume. Apropiindu-se de pat, prințul se plecă asupra bolnavului, care, după agitația trecătoare dela început, căzuse într'o stare letargică :

— Mă cunoașteți, scumpul meu senator ? întreabă A. S.—Eu sunt Adalbert și am venit să te încurajez. Îți mulțumesc și eu și țara întregă pentru munca uriașă ce ai depus spre gloria d-tale și a țării noastre. Îți dorim să te faci sănătos și să mai muncești.

Prințul tăcù și rămase o clipă aplecat asupra muribundului, pe urmă, ridicându se, spuse încet :

— Mi se pare că n'a înțeles.

Sora lui H. mulțumi plângând A. S. , iar unul dintre amici adăugă tare și cu glas solemn :

— Va înțelege neamul și vor înțelege generațiile viitoare.

Fără a-i da vre-o atenție, prințul spuse bună ziua femeii și bărbatului ei, adăugând

că, dacă ar putea fi recunoscut de bolnav, s'ar întoarce.

Un individ prost îmbrăcat, cu barbă, începu să-i țină prințului la plecare un discurs în salon: „Alteța voastră a îndeplinit astăzi unul dintre acele acte...”

Dar prințul, neputând fi mai satisfăcut de această tovarășie decât de cea dela venire, întoarse spatele și eși.

* * *

În consultul de seară medicii constatară oarecare îmbunătățire în starea bolnavului și traseră concluzia că noaptea va trece cu bine. Senatorul își recăpătase puțin limpeziciunea minții și graiul. Pela nouă întrebare destul de lămurit pe medici, când avea să vină regele, Spusese exact „regele”, luând drept „rege” pe un principe domnitor, — lucru de altmintreli foarte firesc în clipa ceea a vieții, când fiecare dintre noi apreciază mai mult fondul decât forma lucrurilor.

Și când cei de față îndreptară „prințul”, bolnavul răspunse imediat:

— Regele, Regele!

Fiindcă vroia cu orice preț un rege la căpătâiul său, i-l dădură, spunând că regele venise, dar că el dormea și că A. S... „Majestatea Sa”, bâlbâi bolnavul; bine, că

M. S. făgăduise să se întoarcă imediat.

Fiind liniște peste tot, membri familiei se duseră la culcare pela unu după miezul nopții. Cei doi amici, cari erau de pază în noaptea cea, nu se culcară, dar adormiră în îmbrățișarea ameteitoare a celor două fotolii din salon, așezate lângă sobă. Pentru a putea dormi mai bine dădură jos lumina, așezând-o după un fotoliu.

Infiriera, stând aproape de pat, întinse capul ca să-l privească pe bolnav. Pe urmă se ridică încet-încet și-l privi mai de aproape. H. respira în mod normal, ținând ochii nchiși. Infiriera și puse șalul, eși afară și dispăru trecând în vârful picioarelor prin salon. Peste cinci minute se întoarse înfășurată în acelaș șal, dar pasul era altfel, mai rar, mai greoi și chiar mai mare, — în sfârșit era pasul unei persoane foarte prevăzătoare în actele sale, pe care le îndeplinea cu multă nesiguranță.

Lovind ușor, în treacăt, o mesuță, se oprî locului câteva clipe. Cele patru picioare, care atârnau pe marginea fotoliurilor de lângă sobă, nu se clintiră din loc, astfel că infiriera putu ajunge în camera bolnavului fără nicio dificultate. Acolo era mai în siguranță. O lampă mică de noapte ardea între fereastră și transparente, ascunsă și de perdele. Infiriera privi întâi

de jur împrejur, ca și cum n'ar fi zărit patul, apoi se uită la bolnavul care încă dormea și, fără să dezbrace șalul, începuse să se roage Domnului, rostind în grabă vorbe abia șoptite.

După vre-o zece minute bolnavul suspină.

Atunci închipuita infirmieră, sculându-se dela rugăciune, se aplecă asupra lui și 'l strigă cu glas înăbușit.

— Senatore, senatore!

Acesta făcu mari ochii amețiți de somn și întoarse capul în direcția de unde venea strigătul:

— O vizită, senatore! O vizită!

— Majestatea Sa!—și încercă să ridice capul de pe pernă.

— Da, da, Majestatea Sa!—făcu preotul cu un accent silit de entuziasm.

Ochii senatorului se înviorară.

— Regele? A venit Regele?—întrebă H.

— A venit Dumnezeu!—răspunse preotul.

Șalul îi căzu de pe umeri în clipa când luându-și crucifixul dela piept, îl înălța spre cer cu mâinile împreunate și cu figura transfigurată în zbuclirea lui de zel neprevăzător.

— Majestatea Sa divină, Dumnezeu mare, Dumnezeu plin de milă care vă deschide larg brațele, care vă chiamă, care mă trimete pe mine, servitorul său...

La vorba „Dumnezeu“ bolnavul se cutremurase cuprins parcă de spasmi. Iar când preotul spuse „servitorul său“ o horcăială înăbușită, ciudată și îngrozitoare 'l întrerupse. Orice mișcare de spasm încetase. Preotul se uită îngrozit la H: murise.

Numele Domnului îl lovise și 'l omorâse în câteva clipe. Faptul în sine fu de ajuns ca să-i lase prințesei o speranță plină de pietate; — dar duhovnicul nu putu spune dacă nenorocosul preot, om prea simplu, fusese în mâinile lui Dumnezeu instrumentul credinței sau dimpotrivă al mâniei și dreptății.

O idee a lui Hermes Torranza

Profesorul Farsatti, dela Padova, cel care avu cu d. Nisard vestita polemică despre *fabulaeque Manes* ale lui Horațiu, obișnuia să exclame de câte ori vorbea de muntele San Donà: „Ce vreți? Poezie tranceză“!

Atât palatul singuratec cât și vechea grădină ale familiei San Donà îi erau tot așa de nesuferite ca și „d. Nisard“, din toamna lui 1846 când, invitat fiind de nobilii castelanei la un prânz de sturzi, i se servise amestecați cu grauri. Excelentul profesor găsea toate pretențioase și sărăcicioase, artificiale, prozaice: dela aleia de intrare cu castanii ei tunși în formă de zar pânăla jocurile de apă și la lungul șir de trepte, care urca pe colină, dela temelie pânăla greciul atic al palatului.

„Ce vreți? Poezie franceză“!

La vremea graurilor poate că era așa. Profesorul n'a mai voit să vadă de atunci muntele San Donà și, de câțiva ani, doarme somn adânc pe câmpul de bătae al muntelui, s'ar putea spune:

... *Nox, fabulaeque Manes*
Et domus exilis plutonia.

Familia San Donà care trăi oarecum pompos până 'n 1848, face astăzi, sub conducerea nobilului stăpân Beneto, stașnica economie ale cărei urme s'ar putea găsi cam de pe la 1846. Pentru Beneto nu există poezie nici franceză, nici italiană; grădina de pe colină; lăsată odinioară 'n voia creșterii sale imbelșugate, și-a dezbrăcat eleganța neinsufletită spre a lua, printre liniștilele vii care ocupă celelalte dealuri, înfățișarea aspră și sănătoasă ce i se potrivește în scobitura singuratecă a regiunii Euganei. Țevile jocului de apă au fost distruse, în locul castanilor Beneto a pus două rânduri de duzi, iar restul s'a transformat în fâneată. Beneto mai vroia să taie, în acelaș scop științific, plopii seculari ai aleii pompoase ce pune în legătură muntele San Donà cu o modestă cărare obștească, dar d-ra Bianca, fie-sa, i-a apărat cu stăruință și cu lacrimi împotriva argumentelor fără replică ale tatălui: „Parale, parale!“ Apoi, când în April 1875 Bianca se mărită cu Emil Sparcina din Padova, ea ceru și obținu ca dar din partea bătrânului făgăduiala de a lăsa în pace vechii plopi dragi, cari o văzuseră de atâtea ori sărind și alergând

în tovărășia prietenelor ei de țară, înainte de a fi intrat la pension, iar mai târziu citind *Rob Roy*, *Waverley* și *Ivanhoe*, trei cărți din săracăcioasa bibliotecă a casei, trei cărți nemuritoare care mai așteaptă în rafturile lor alte mâni dornice, alte inimi aprinse și curioase după marea artă modernă.

Poetul Torranza 'i spunea că, la cincizece ani, ea semăna unui ploșor râzând la fiice suflare a vântului și că neapărat copacii cei mari îi păstrau o dragoste părintească. Torranza 'i vorbea serios: el avea în sânge acel fantastic sentiment al naturii, acele instincte pe care criticii noștri reci și severi i le imputau, poate, pe nedrept. Bianca se întorsese la muntele San Donà singură și cu inima rănită, prin Septembrie 1879; trecând printre plopi, i se părea că Torranza avea cu adevărat dreptate, căci arborii o priveau cu acel aer de dojană dragăstoasă, care se traduce de obicei prin tristețe și prin tăcere. Boerașul Beneto avea altă metodă. Părintele acesta, savant și profetic, prezise totdeauna că lucrurile vor avea un asemenea sfârșit, că prea multe cărți și prea multă muzică nu duc la nimica bun și că, în sfârșit, te rupi dacă vrei să te rafinezi prea mult. Ce-și închipuia, ea, că era născută ca s'o ia vre-un prinț, vre-un

Cresus, naiba știe cine? Asemenea pilde îi dase femeia sfântă, care era mamă-sa? Blânda doamnă Jeana San Donà, o sfântă de nevoe, nu împărtășa supărarea grozavului ei tovarăși: ba chiar se bucura în taină că fie-sa nu se lăsase să i se pună piciorul pe grumazi și nici să fie sfințită; așa precum fusese ea. Bianca răspunse pe deplin la dragostea frumosului tânăr blond care oftase așa de mult după mâna ei, dar mojiția socrilor ca și zgârcenia lor jignitoare îi erau de nesuferit. Bărbatu-său, om bun, însă lipsit de voință, nu îndrăznea s'o ocrotească precum s'ar fi convenit; de aci neînțelegeri și lacrimi. Copii n'aveau, așa că Bianca, într'un moment de supărare, putuse fugi spre munții singurateci, spre plopul ei dragi.

Își închisese ea, crezuse că la prima vedere plopul au s'o privească aspru; apoi, le destăinuise atâtea de atunci, atâtea lucruri încât dispăruse toată înstrăinarea dintre ea și bătrânii arbori. Într'o zi senină de Noembrie, după două luni dela întoarcere, când îi văzu despuiați de frunze până la vârf de înghețul din urmă și de furtuna din ajun, o cuprinse o tristețe nepusă în fața crengilor galben roșetece: simții că plopul o salutau de departe, ca buni și credincioși prieteni, gata de a dis-

părea, de a-și pierde glasul și simțurile.

Totul dispărea cu ei în liniștea desăvârșită și lumina limpede a după amiezii de Noembrie; totul, afară de negrul aurit al chiparoșilor cari, dintre viile pustii din jurul muntelui San Donà, se nălțau ici-colo pe cerul alburiu la răsărit. Tânăra femeie se întorcea dintr'o plimbare lungă prin vii și, la ceasul apusului, scobora foarte încet colina ale cărei stânci goale și stejari aplecați sorbeau cea din urmă căldură a soarelui. Ea privea, distrată, mai mult la frunzele căzute pe cărare și la iarba surgălbue a povârnișului decât la câmpia și colinele aurii și la cerul purpuriu deschis în apus. De ce se gândise ea în ajun, imediat după ce stinsese lampa, la Hermes Torranza? De ce-l visase toată noaptea? Și pentru ce o mai urmărea chipul lui? Trecuseră trei luni de când nu-l văzuse pe poetul despre care la San Donà nu-i vorbea nimeni niciodată; pe la începutul lui Octombrie el îi scrisese o singură dată, trimetându-i o romanță de salon. Bianca credea în presimțiri și nu se îndoia că avea să-și revadă în curând prietenul; totuși, cum să-și explice o impresie așa de puternică? Li admira talentul lui Torranza și'l iubia pentru aleasa noblețe a sufletului său și pentru că-l cunoscuse de copilă; dar

poetul, la șesezeci de ani, nu putea turbura inima tinerei femei, deși el i-ar fi închinat o prietenie mai curând pătimașă decât părintească și pe care i-o exprima în proză, în versuri, prin muzică și prin flori; singura primejdie din parte-i, de care se temea ea, era nevoia de a-i potoli, din când în când, printr'un răspuns rece, dar delicat, zbucnirile de sentiment prea tinerești. I se întâmpla adesea să gândească cu drag la el, la bietul Torranza, dar niciodată chipul lui n'o urmărise atâta. Chiar în clipa când stângea lampa, numele ciudat de *Hermes* îi țâșnise parcă din inimă și-apoi imediat revăzuse omul cu barba lui albă, fracul negru și floarea la cheotoare.

Se opri involuntar dinaintea unei frunze, ce cădea ușor în vârtej: îl revăzu așa precum îi apăruse în vis; își aminti de versurile drăgălașe, pe care i le citea și de muzica divină ce o executa cu mâinile întinse asupra pianului, dar fără să-l atingă. Încet, încet puterea amintirilor slăbi pe măsură ce o readuceau la realitate glasurile depărtate din câmpie și foșnetul mai puternic al vietăților din iarbă. Se hodini în drum sub un stejar scaldat în soare; o ederă bătrână își înlănțuia brațele verzi și puternice împrejurul trunchiului și a crengilor desfrunzite: asta 'i readuse 'n minte

o strofă, în care Torranza vorbește anumitor persoane despre idealul său :

De vă duceți după vânt, frunze uscate,
 Inima mea credincioasă vă disprețuește.
 Inima-mi iubește ruinele, ca edera,
 Și moare pe trunchiul pe care l-a îndrăgit.

Iși zicea să-i povestească lui Torranza toate aceste ciudățenii. El avea să le explice neapărat prin spiritism, prin influența ascunsă a unui suflet asupra altuia! Idee, ce făcu să se strângă inima Biancăi ca de simțirea unei lumi ciudate, fie și ireală dar posibilă, și care, dacă exista într'adevăr, era împrăștiată în văzduhul înconjurător, ascunsă 'n pieptul ei inconștient, în colțul cel mai adânc al sufletului ei.

Departe în câmpie o bătaie slabă de clopot vesti ora: una, două, trei și jumătate. În ziua ceea Torranza nu mai putea fi așteptat!

Deodată Bianca tresări. I se păru că auzise o trăsură pe drumul Padovei. Dar treceau atâtea! Fiecare vroia să profite de plăcinta zi de Noembrie. Totuș câinii dela fermă lătrau: pe pietrișul cel mare al aleii scârțâiră roți. Bianca își grăbi pasul. Ca să se întoarcă la vilă, trebuia să scoboare și apoi să urce.

Foarte aproape de casă întâlni un ștren-

gar, care alerga s'o vestească. Sosise multă lume cu două trăsuri; doamna bătrână trimesese s'o caute pe tânăra. Copilul nu știu să-i spună nici numele mosafirilor și nici dacă printre ei se afla un bătrân cu barba albă îmbrăcat în negru. Credea el că da, însă nu era sigur.

Bianca ajunse găfâind în salonul de jos, unde toți mosafirii se aflau încă în picioare și unde Beneto se ostenea împărțind ici respectele sale, dincolo temenele, la dreapta stimă și la stânga devotament, șoptea la ureche câte un compliment și isbucnea într'un răs ceremonios. Ea se opri în prag și, dintr'o aruncătură de ochi, îi văzu pe toți: poetul nu era. Venise familia Dalla Carretta cu prietenii lor, un mic muzeu arheologic de șaluri lungi negre, de pălării fistichii, de ghete preotești și de figuri șterse; oameni plicticoși cari veneau din respectul formelor politetei, odată pe an la părinții ei ca să se așeze în cerc și să se privească pe rând neștiind ce să-și spună; după care un servitor bătrân în jachetă cenușie intră purtând cu multă demnitate cafeaua și *pandoi-le* pe care Beneto cel primitiv le săra cu glumele sale, totdeauna aceleași, de care asistența râdea regulat în toți anii pe acelaș ton și'n aceeaș măsură. Să pierzi un frumos apus de soare

de toamnă pentru asemenea oameni! Bianca nu-i putea suferi, căci o împiedica să respire.

— Nu știu, îi spuse canonicul Businello între două înghițituri de cafea, dacă ai cunoștință de trista știre...

— Nu. Ce știre? răspunse Bianca pe vârful buzelor.

— A! desigur, interveniră câteva glasuri stinse, a, desigur!

-- Bietul Torranza! adaugă, plin de căință, canonicul muindu-și în cafea restul prăjiturii ce mânca.

Bianca simți cum i se stingea inima și un val de sânge i se urca 'n obraji: nu putu să lege o vorbă.

— Vai! murmură fața bisericească clătind ceașca în loc, ca să topească zahărul rămas la fund. A murit, da...

După ce goli ceașca, vorbi iar oftând:

— Aseară la unsprezece și jumătate.

Vederea Biancăi se turbură, dar ea-și înfrână emoția printr'o sforțare de voință violentă, printr'o mișcare aproape de mânia și se stăpâni. D-na Jeana, care o văzuse îngălbenind, era să se scoale speriată, dacă o privire poruncitoare a fie-sei n'ar fi oprit-o scurt. Della Carreta, cari cunoștea unele epigrame răutăcioase răspândite la Padova în privința flacării bătrânești a

lui Torranza, se priviră pe furiş şi tăcură.

În vremea asta canonicul povestea că Torranza căzuse la pat două-trei zile înainte morţii, fără suferinţe mari, dar întristat de presimţiri urâte. Moartea de sigur că-i venise pe neaşteptate, deşi el nu putea să afirme nimic, căci părăsise Padova de vreme, la zece ore dimineata. Oraşul întreg cunoştea vestea; consiliul comunal, se spunea, avea să se întrunească de urgenţă.

— Comedia obişnuită! exclamă Beneto. Oamenii aştia sunt fericiţi când pot face gălăgie şi risipi parale! Aproape i-ar mulţumi lui D-zeu că nenorocitul a murit în vremea trecerii lor pe la cârmă! Şi crezi, P. S., că vor să-i cinstească memoria pentru câteva versuri proaste? Deloc! Ci pentru că era vestit, şi el, prin cheltuelile şi risipa lui. Atâta li-e de-apus! Un om mare!

— Tată, spuse Bianca înfiorată, cei care pregătesc ceva pentru Torranza îşi fac lor înşi-le mai multă cinste decât lui!

— Astea sunt părerile tale, răspunse Beneto cu necaz. Da, părerile tale! Să nu-ţi treacă prin cap că a fost un om mare! Nu mă pricep deloc la versuri; dar am fost pe vremuri la şcoală cu Torranza şi pot să-l judec. Vrei să pui rămăşeag capul lui Farsatti?

— Nu, nu, întrerupse destul de aspru canonicul. Să fim drepți: talent avea bietul Hermes mai mult decât trebuie; dar bun simț! Doamnă, bun simț! Te rog să mă erți, dacă voi spune: nici un pic!

— P. S., mărturisesc că era unul din pretenii mei, răspunse Bianca. Nu se cade, prin urmare, să-mi spui, mie, asemenea lucruri.

— Foarte bine atunci, făcu supărat canonicul.

Dalla Carreta se întunecară. Dar Beneto nu vroi să lase să se închee convorbirea printr'o tăcere furtunoasă.

— P. S. S. vorbește foarte cuminte, spuse el, și mă mir că tu n'ai putut pricepe niciodată unele lucruri.

— Afacerea spiritismului ar fi fost deajuns, strecură cu jumătate glas bătrânul conte Dalla Carreta, care se întoarse zâmbitor spre canonic, spre a-l încuraja.

— Ei! spuse canonicul cu un gest din ochi și din sprincene. Nu mai vorbesc nimic.

O fată bătrână din ceată, făcând pe naiva, întrebă dacă Torranza era cu-adevărat spiritist. Canonicul, care nu vroia să mai vorbească, își dete drumul:

— Era un spiritist fanatic! Avea o întreagă bibliotecă de broșuri germane, franceze, engleze și americane, asupra spiritismului.

Incepuse chiar să traducă scrierea unui oarecare Fechte sau Fochte sau Fichte, plină de asemenea prostii.

— Se vede că nu l-ai citit! întrerupse Bianca.

— Nu-ți mai lipsește, strigă Beneto indignat, decât să te faci spiritistă! Tare aș vrea s'o văd și p'asta!

Bianca era gata să-i dea lui tată-său un răspuns obraznic sau jignitor, dar stăpânindu-se, îi răspunse numai că ea nu ținea seamă de nici un soi de eres.

— Ar fi în sfârșit momentul să combatem cu succes spiritismul bietului Torranza, spuse un domn, căci — precum spunea Pedrochi și am auzit eu însu-mi — nu pretindea el că după moarte se va arăta cu siguranță cuiva?

Beneto izbucni într'un râs gutural, cu gura închisă, ca un nechezat.

— Vai, Doamne! se minună tânăra contesă Dalla Carreta adresându-se tatălui ei.

— Era nebun, dragă, îi răspunse acesta.

— Săracul! Un biet nebun!

Fiecare și privea vecinul și i trecea vorba pe șoptite. Bianca se sculă, fără să spună ceva, își dete nervos scaunul la oparte și eși.

Beneto fierbea; d-na Jeana sta ca pe spini. După câteva clipe de tăcere, contesa

Dalla Carreta își privi strâmtorată bărbatul; apoi cât ai clipi din ochi fură 'n picioare, mulțumiți, ușurați parcă de o mare povară. Contesa luă brațul lui Beneto, ca să scoabore treptele, și 'i exprimă, cu multă fățarnicie, regretele sale pentru cuvintele schimbate în salon și care displăcuseră d-nei Sparcina. Beneto protesta. El era încântat că fie-sa învață să cunoască mai bine lumea; fusese și el amic cu Torranza prin tradiție de familie, dar bătrânul ăsta nebun avusese fără îndoială o influență renorocită în familia Sparcina. După ei scobora toată lumea într'un șopotit răutăcios pe care 'l întrerupea prevăzător câte o observație cu glas tare, în privința apusului împurpurat, a clopotelor parohiei care vesteau o moarte și a ceței dese ce s'arăta, năvălitoare, în zare.

Cele două trăsuri fură trase la scară și din nou salutări, respecte, temenele. Șalurile cele lungi și negre, pălăriile roase, ciucurii de canonic și plecticoasele chipuri spălăcite se îndepărtară pe sub plopi, iar d. Bento se întoarse în casă bombănind la o hârtie ce i-o dăduse factorul comunal, care se ținea după el cu șapca 'n mână. Pe terasă întâlni un servitor, care venea să-l poștească la masă; atunci trimese să cheme pe nevastă-sa.

— Iacă faire-part-ul lui Torranza, spuse el, iar omul ăsta mai are o scrisoare. Ai să plătești?

— Ce? întrebă ea cu sfială.

— Ce? Suprataxa! Dacă fie-ta primește scrisori dela desperați cari scriu D-zeu știe câte pagini și n'au mărci pentru a franca, foarte rău pentru ea! Eu desigur că n'am să plătesc.

D-na Jeana privi scrisoarea.

— Vine dela Padova, spune ea șovăitoare.

— Ei da și se știe că tu plătești!

— E notat „urgent“, îngăimă biata femeie.

Beneto făcu o întrebare din ochi și printr'un semn din cap.

— Nu, răspunse ea. Scrisul parcă 'l recunosc, parcă nu; dar scrisoarea nu 'i de tr'un de orezi tu.

— Foarte bine! exclamă ironic bărbatul. Deși 'i o nebunie, sunt acum singur că ai să plătești. Treaba ta.

Și intră 'n casă.

Nevastă-sa n'avea un ban în buzunar, dar cu siguranță că a trebuit să se înțeleagă cu factorul, căci acesta dispăru, salutând, în ceața ce se îndesea ca prin farmec. Tristul ocean alb fumega peste toate văile și-și ridica cele d'intâi valuri tăcute pe podișul muntelui San Donà. Peste o

clipă avea să învâluie casa în aburii săi groși.

— Adu o lumină pe masă, spuse servitorului d-na Jeana intrând.

— Nu, nu, strigă Beneto din salon: nu-i nevoie de lumină, pentru că se vede foarte bine. Grăbește-te de-i spune prințesei să binevoiască, cel puțin, a nu se face așteptată...

Vestea, pe cât de crudă pe atât de neașteptată, a morții lui Torranza, fusese pentru Bianca o lovitură dureroasă, grozavă, pe care ea se sili s'o ascundă cât mai bine față de oamenii ceia proști și clevetitori. Ca să-și stăpânească indignarea era mai greu și de aceea, când veni vorba despre cuvintele lui Torranza rostite la Pedrochi, ea eșise pentru ca să nu se supere cu tată-său, care râdea și pe care-l aprobau ceilalți.

Se închise în odaia ei. Chipul unui alt Torranza, unui Torranza mort, mult mai mare și mai bun de cât nu-i păruse când era în viață, îi umplea sufletul; și 'l plânse mirată de propriile ei lacrimi, cât și de faptul de a fi avut atâta simpatie pentru el. Cum îl lăsase să plece, așa, fără un rămas bun! Dacă ceea ce se întâmplase n'ar fi avut loc, ea s'ar fi aflat la Padova și l-ar fi putut revedea. Și se muștră singură, pentru că întârziase cu răspunsul la

scrisoarea lui din urmă și pentru că nu-i mulțumise îndeajuns de trimeterea romanței. Toate celelalte neînsemnate scăpări din vedere, toate ușoarele ei neatenții, necesare fără îndoială, dar care-l întristaseră poate pe poet, îi reveneau în suflet și o îndurerau. El, puternicul creator de suflete și de făpturi ideale, o legănase pe genuchi când era copilă; după liceu, îi dase sfaturi la studii; apoi, femeie fiind, el o pregătise la cea mai aleasă înțelegere a tuturor artelor; și sfârșise prin a se îndrăgosti de ea, ca de una din acele înfăptuiri cărora geniul lui le da viața și simțirile. În acea clipă Bianca vroia să se convingă că așa fusese iubită: sub o asemenea înfățișare simțea mai curată amintirea poetului; ea însăși se simțea mai înălțată spre regiunea în care trăesc visurile marilor poeți spiritualiști. El tot o iubea și se gândise la dansa abia trecut în lumea celorlalți: se stinsese la unsprezece jumătate, iar înainte de miezul nopții numele lui răsunase ciudat în inima Biancăi.

O bătute 'n ușă: era d-na Jeana cu scrisoarea urgentă. Bianca o luă 'n mână, fără s'o privească, apoi își rugă mama să se ducă la masă fără dansa și s'o lase singură. Nu vroia să-l întâlnească pe tată-său înainte de a se fi liniștit puțin, temându-se să nu audă unele vorbe care ar fi supărat-o

prea mult și ar fi silit-o să spună lucruri ce nu vroia să le rostească. D-na Jeana se retrase oftând, pe când fie-sa, cu ușa 'n-chisă, se mira de întunerecul ce năvălise în odaie și de undele turburi ce se nălțau la ferestre. O clipă mai văzu forma vaselor înălțându-se pe corniza terasei și umbra plantelor vecice, apoi nimic, nici cel puțin o umbră în albul nesfârșit, acelaș peste tot și de nepătruns. Și stătu cu privirea țintă, simțind în nedumerirea ei infinita plăcere de a visa în odăița ei caldă, în mijlocul unui ocean tăcut, căci exista o legătură tainică, ce nu putea fi tălmăcită prin cuvinte, între lucrurile din afară și gândurile care 'i umpleau sufletul. Deodată 'și aminti de scrisoarea ce o ținea 'n mână și o apropiă de fereastră, ca să-i vadă scrisul.

—, Vai, Doamne! spuse ea.

Și se grăbi s'o deschidă cu mâna tremurătoare: găsi un manuscript și o fotografie. Astfel revăzu imediat barba albă, fracul negru și floarea la cheotoare: pe el, în sfârșit, pe Hermes Torranza.

Vroia să citească numaidecât, dar nu se vedea. Și se plimba prin odaie, cu scrisoarea 'n mână, fără să-și dea seama de ce făcea, căutând pe pipăite o lampă, care nu era. În urmă înțepeni o lumânare mică pe masa ei de noapte și o aprinse. Flacăra

împrăştie o rază slabă asupra lemnului strălucitor și a crucifixului de bronz, în mijlocul întunecimii din odaie. Bianca îngenuchiă, mecanic, și citi, tot timpul în genuchi, scrisoarea următoare:

„Dragă, nu te turbura și nu-ți fie teamă: citește scrisoarea asta precum am scris-o, cu cea mai desăvârșită liniște. Nu-i nimic; ciudat, bătrânul bard Torranza se duce. Ureeză-mi o noapte bună, dragă Bianca; fac astfel ca scrisoarea asta să ți se expedieze de îndată ce se va întuneca.

„Vestit printr'un glas lăuntric am făcut azi dimineată, spontan, ceea ce făcu bătrânul bard, tatăl meu, înainte de a muri; acum simt în inimă ceva care se domolește și o liniște plină de respectuasă așteptare. Poate voi mai avea patru, șase sau opt zile de trăit; o oră, însă, mi-ajunge pentru tine.

„Bianca, în convorbirile noastre din trecut, mi-ai părut uneori că te temeai de o umbră; simpatia ta pentru mine era turburată și nu știai cum să exprimi un resentiment. E adevărat? Totuși, iubirea, pe care o simt în clipa asta solemnă, nu păcătuiește față de gândurile cele mai nobile; toată vina o atribui aceluia sânge strămoșesc care și întipărește totdeauna ceva din culoarea lui în simțiri și'n cuvinte. Iartă-mă și să ne zămbim de acum înainte.

„Vreau să-ți fac o altă rugăciune și vreau să-i aplic pecetea morții. Regret amarnic că nu ți-am dat odinioară sfaturi mai bune în privința neînțelegerilor tale casnice și că scobor în mormânt cu asemenea nerușinare. Biancă, pentru binele tău, pentru binele celor care-ți sunt dragi și puțin și pentru liniștea mea în lumea unde mă duc, ascultă-mă: nu rămânea la San Donà. În adâncul inimii, fără îndoială că-ți mai iubesti bărbatul. Băiatul ăsta e de compătimit. Dăunăzi mi-a vorbit un ceas întreg de tine, cu lacrimi în ochi. Imi spunea că-ți scrisese de câteva ori și-mi arată răspunsurile tale, care 'i iau orice speranță, dacă bătrânii nu consimt la o despărțire sau, cel puțin, dacă nu făgăduesc să-și schimbe purtarea față de tine; iar ei nu vor să cedeze nici asupra unui punct, nici asupra celuilalt. Bianco, spune-ți că un drept oare care părăsit pe tăcute, sau o nedreptate îndurată fără mânie și nu din teamă ci din milă față de persoanele nedrepte, care vor să ne jighească, ne înalță sufletul mai presus de contactul lor supărător. Intoarce-te lângă soțul tău. În lume nu-i atâta iubire încât s'o poți respinge, fără urmări, pe aceea care-i duiosă și sinceră și nu-ți distruge liniștea.

„Și acum, dacă-ți amintești de convor-

birile noastre asupra lumii nevăzute și a fenomenelor pe care veacul nostru le tăgăduiește, pentru că'l umilesc, nu ți se va părea ciudată dorința să mă manifestez, după moarte, în chip simțit față de tine. În seara zilei când vei primi scrisoarea asta, să te găsești singură, între zece și zece jumătate, în salonașul vostru de jos. Să deschizi ușa, ce dă înspre grădină, ca să intre umbrele nopții ! Cântă atunci scurta introducere a romanței, ce ți-am trimis-o, sunt vre-o douăzeci zile de-atunci. În urmă, dacă vrea Dumnezeu ca să fiu acolo și să-ți pot face un semn, îl voi face. Tu, care nu știi ce este frica, vei consimți la capriciul sentimental al unui poet bătrân, care moare.

„E momentul, Bianco, să-mi iau rămas bun. Am colea, dinaintea mea, capul vincesc, care-ți seamănă. Ochii necunoscutei nu sunt tot așa de mari, iar părul e mai deschis : expresia originală a figurei e, însă, aceeași. Searele blând de Octombrie, care trece printre cărțile mele închise, strălucește pe portret. Te văd așeva, las condeiul și te privesc, o ultimă lacrimă nebună picură și se pierde pentru totdeauna, așa cum se cuvine. Adio, adio !

„Pune-mi fotografia în salonul vostru.

„Hermes Torranza“

— Da, da, da, spuse cu căldură Bianca printre suspine. Totul!

Iși acoperi fața 'n mâni și 'i făgădui lui Torranza, într'o pornire a inimii, să-i respecte toate dorințele din urmă; apoi se rugă în tăcere pentru el.

Accesul acesta de zel potolit puțin, mintea 'i atîpi și apoi se pierdu, pe nesimțite, într'altă parte. Nu se mai ruga; își desfăcu mâinile, prin flacăra mică a lumânării și-și aminti de convorbirile cu Torranza în privința tainelor din lumea cealaltă. Ea nici nu chema, nici nu isgonea amintirile astea, ci le lăsa, lipsită de voință, să treacă. Deodată lumânarea se stinse; se mai rugă puțin și se ridică. Era întunerec: oceanul alb și tăcut umplea însă ferestrele. S'ar fi putut crede într'o insulă. Fără voia ei, îi veni în minte o poveste minunată, ce i-o spusese poetul, asupra unei camere întunecate din vechiul castel regal dela Stockholm, în mijlocul mării. Regele Carol al XI-lea stînd tăcut la foc și ascultînd pe d-nul Baumgarten, care-i vorbea despre regina noastră, se ridică deodată, se duce la fereastă și-i spune contelui Brohe: „Cine a aprins luminile în sala statelor?“

Aici nu apărea nici o lumină; lipindu-și fața de geamuri se vedea 'n sus prin ceață, o slabă lumină de lună. Bianca nu se putu

opri de a gândi la salonul de jos și de a se vedea acolo, în gând, singură, cu lumânările aprinse, în așteptarea unui spirit.

La șapte jumătate eși din odaie fără lumină și scoborâ scara luminată de cele patru ferestre care dau pe o singură lature a palatului dala întâiul etaj până la corniză. Prin cele două ferestre de sus se zăreau luna strecurându-se pe sub norii rupți și cărări de un albastru închis, care se deschideau și se închideau pe cer.

— Tu ești? întrebă d-na Jean din josul scării.

Glasul rătăcit și artăgos al lui Beneto strigă imediat ceva mai de departe:

— Iute! Mi-se pare că ar fi putut merge la culcare. Vino repede!

Bianca nu dote nici o atenție. Un tată așa de drăgăstos, adevărat că i făcea întoarcerea la Sparcina mai puțin grea!

El era în salon și învățea, cu mâinile pe masă, un pachet de cărți, așteptându-și nerăbdător femeia, că să facă jocul obișnuit.

— Haide, grăbește-te! spuse el din nou.

Biata femeie, resemnată, își luă locul la colțul mesei, lângă lampa cu petrol. Bianca s'așează în umbră, pe canapea. Săraca mama, se gândea ea, ce mai viață! Emil era fără voință, nu știa s'o ocrotească; totuși, ce deosebire față de tată-său! Ea era convinsă

că bărbatu-său, de n'ar fi fost la mijloc bătrânii, ar fi lăsat-o stăpână în casă. Sărmanul Emil. Se dusesese să se plângă la Torranza! Simțea că'l iubea și ea, și că trebuia să-l ia așa cum îl făcuse natura.

— A, d-ta! bombănea în fece clipă Beneto. A, d-ta! Repede!

Nu vorbi fiicei sale cel puțin odată, iar după opt și jum. se ridică, ca de obicei, să se culce. D-na Jeana, care până atunci nu îndrăznise să sufle un cuvânt, s'așează lângă Bianca și o rugă să guste ceva, oferindu-i cu o stăruință timidă și pătimașă în acelaș timp tot ce'i tráznea prin cap. Dar Bianca nu vroia nimic.

— Scrisoarea ceea era dela tine de-acasă? o întreabă mamă-sa.

— Nu.

— Vești rele?

— Nu, mamă.

— Fiindcă am văzut *foarte urgent*, reluă bătrâna. Bianca se sculă și o sărută.

— O, Doamne! răspunse turburată d-na Jeana. Ce vrei să-ți spun? N'aș putea să-ți spun *nu* din adâncul cugetului.

— Poate că'i ceea ce trebuie să fac, mamă.

D-nei Jeana 'i veniră lacrimi în ochi.

— Dar au să te chinuiască din nou, tu știi, spuse ea cu glas înăbușit.

Și adăugă după scurtă tăcere :

— Cât despre tată-tău, îl cunoști destul de bine. Nu trebuie să dai atenție aparențelor.

— Dar nu din cauza tatii, mamă.

— Bine, dragă, ce vrei să-ți spun?

Biata femeie 'și retrase mâna și se puse nervos la împletit. După răspunsurile scurte ale Biancăi, ea nu mai îndrăznea să vorbească de scrisoarea urgentă, care ar fi lămurit-o în privința hotărârii fiicei sale. Lucra cu buzele strânse, sperând să obțină explicație prin tăcerea ei, care era un fel de protestare demnă împotriva rezervei Biancăi, o invitație categorică să vorbească. Bianca totuși nu deschise gura, astfel că pe la zece biata femeie jignită, dar neavând curajul să-și întrebuițeze autoritatea de mamă, lăsă lucrul și o întrebă pe fie-sa dacă nu vroia să se culce.

Bianca'i răspunse că nu-i era somn și că dorea să rămână în salonaș, ca să facă puțină muzică. Mama se oferî să-i țină tovarășie, apoi, față cu refuzul ei nervos, se scuza și, după ce 'i dete o lumânare, urcă scara, cu fața palidă aplecată asupra lămpii de petrol.

În vremea asta, Bianca străbătu coridorul dinspre încăperile nelocuite din unghiul nord-vestic al casei. Intră într'o sală nu

prea mare, dar foarte înaltă, împodobită cu fresce mitologice; acolo aprinse, cu mâna sigură, lumânările dela piano-ul așezat pieziș într'un colț. Lumina slabă căzu la dreapta de o mescioară cu note muzicale, la stânga pe un vas de flori, iar sus pe membrele enorme ale vre-unei divinități. Prin sala, în care nu să mai aflau alte mobile, pașii tinerei femei răsunau lung și puternic.

Ea și privi ceasul: era aproape zece. Căută o bucată muzicală și o așeză pe pupitrul pianului. Apoi scoase din sân fotografia lui Torranza și privi îndelung capul pleșuv, sculptural al poetului. Da, vroia să i satisfacă dorința cea din urmă, chiar de ar fi fost o nebunie, vroia să i cânte cu precizie scena poetică la care, desigur, se gândise dânsul cu duioșie înainte de a muri.

Se desvinovătea astfel față de ea însăși pentru pregătirile și emoția ei, fără să și mărturisească singură că, de fapt, s'aștepta, printr'un întunecat instinct al inimii, la ceva extraordinar. Așeză portretul pe piano și o clipă rămase, involuntar, cu urechea ațintită. Ce se mișca îndărătul ei? Nimic, o filă alunecă din teancul de note. Apoi s'aplecă să citească versurile reproduse pe copertele caetului, ce-l avea dinainte. Ele

fuseseră alcătuite, precum știa, asupra luptei dintre pasiune și sentimentul religios de către un tânăr prieten al lui Torranza, mort de curând lângă femeia care nu era a lui și pe care, fără să vrea, o iubea în tăcere :

Cel din urmă gând poetic...

*Deschide ferestrele la lună
Și înghenuchează ; mă simt murind.
De groaza soartei oarbe,
Ies din lupta cu poftele nebune,*

*Și mă'nalt în razele blânde
Ca să văd strălucind Universul,
Ca să mă mistui în dragostea ce o chemam
Și din cure n'am voit să mă nfrupt, necurat, aicea.*

*Dar dacă un cer rău și fără Dumnezeu
Mi-o apare printre stelele triste
Voi cădea iar la inima care era a mea
Și tu-mi vei auzi suspinele de dăsnădejde.*

Bianca'și acoperi fața'n mâini și revăzu
în gând cuvitele grozave :

*Dar dacă un cer rău și fără Dumnezeu
Mi-o apare printre stelele triste...*

Iși închipuia, înfiorată, ce ar simți dacă
ar auzi plângând în gol, alături de ea,

Deschise romanța, ca să arunce o privire peste introducerea, destul de grea, ce n'o cântase decât o singură dată. Dar paginile nu vroiau să stea deschise, ci se închideau în fiecă clipă. Le fixă cu fotografia lui Torranza și cântă, în surdină, cele d'întâi 15-20 măsuri ale introducerii, care aminteau mult la început „cea din urmă inspirație muzicală“ a lui Weber.

Doamne, cum vorbea muzica ceea! Câtă iubire, câtă durere și ce lacrimi de desnădejde! Intra parcă 'n inimă ca un fluviu neînfrânat, o umfla și 'i lăsa zbuciumul de a simți patima supraomenească, fără a o putea înțelege. Bianca se sculă cu ochii scăldați 'n lacrimi și trase laoparte obloanele dela ușa — fereastră. „Lasă să intre umbrele nopții“ scrisese Torranza.

Era o noapte senină. Arborii grădinii se vedeau estompându-se în ceața lăptoasă. Nici un murmur, nici o adiere; negura, mută și surdă, era neclintită.

Bianca s'așează din nou la piano străbătută de un fior. Iși privi iar ceasul: erau zece și un sfert. Se hotărâ în sfârșit, își reveni la muzica ei, goni orice alt gând, orice teamă, ca și cum ar fi avut îndărătul ei o mulțime atentă și severă și începu la piano, cu grația ei nervoasă, cel d'întâi acord.

Cânta cu respirația oprită, în forțarea de a-și pune tot sufletul în execuție și a nu se mai gândi la cece avea să vadă în urmă. Dar îi fu cu neputință să termine cele din urmă note mișcătoare ale introducerii: inima'i bătea puternic. Trecură zece, douăzeci, treizeci secunde, cât o veșnicie.

Liniște.

Ridică puțin capul. În clipa aceea două ciocăneli grăbite răsunară alături de ea și o făcură să se ridice repede 'n picioare, printr'o neașteptată revenire a energiei sale liniștite, și să asculte cu atenție.

Două alte bătăi grăbite, mai puternice decât cele d'întâi, apoi o atingere ușoară pe pragul ușii deschisă umbrelor nopții: Bianca privi: O umbră, cu față omenească, intrase. Tânăra femeie dete un țipet:

— Emil!

Era bărbatu-său.

El înainta, foarte roșiu la față, cu brațele în jos și un pas nesigur și având în ochi aceeași obișnuită contrazicere naivă de sfială și de îndrăzneală. Bianca, împietrită, nu se clintea din loc.

— Totuș, tu nu așteptai? întrebă el rugător, oprindu-se locului.

Printr'o străfulgerare de lumină, Bianca pricepu, nu îndestul de lămurit, că Torranza aranjase toate astea, Dumnezeu știe cum,

și răspunse „da“, prinzându-și de gât bărbatul printr'un gest așa de neașteptat, încât bietul om își pierdu capul de fericire și de nedumerire că nu mai știa să spună, printre sărutări, decât: „Iartă-mă, iartă-mă!“. Dar ea nu-l auzea, răpădită de belșugul lacrimilor și simțind o recunoștință duioasă față de prietenul dispărut și o mare mângâiere pentru că se afla, în sfârșit, la locul ce-i hărăzise Dumnezeu pe lume lângă o inimă, poate slabă și greu de înțeles, dar sinceră și bună.

— Tu stai aci, cu ușa deschisă, în aerul ăsta umed, tu cu durerile tale de cap! spuse el cu glas mângâietor. Eu, nu stau.

Ea trecu într'o clipă dela lacrimi la râs, și se porni pe râs, răsese în brațele lui, răsese tare drăgălaș, simțind cum îi revenea veselie nebună din vremea călătoriei lor de nuntă. Săracul Emil, care credea că o durere de cap, veche de două luni, ținea și atunci! O clipă rămase nehotărâtă, pe urmă se porni și el pe râs, din toată inima.

— Ascultă-mă, spuse ea făcându-se iarăși serioasă dintr'odată. Acuma să-mi explici tot!

Bărbatul ei s'arătă mirat.

— Dar tu știi, răspunse el.

— Știu, însă mi-ar fi plăcut să aflu din gura ta. Vino colea și spune-mi:

Se plimbară dealungul sălii, cu brațele trecute pe după mijloc, vorbind încet.

El era grăbit, vroia să sfârșească povestea în două vorbe, să spună că Torranza 'i scrisese să vină și gata. Dar ea nu-l înțelegea așa. Avea asupra lui scrisoarea lui Torranza? Nu. Când o primise? Chiar în cursul dimineții, aproape de prânz. Și ce spunea ea, scrisoarea? Spunea cam următoarele: în seara zilei când vei primi scrisoarea asta, să te duci între zece și zece jum. la muntele San Donà. Dacă vezi lumină 'n salonul de jos, dacă auzi cântând la piano și dacă ușa este deschisă, intră: e semn că Bianca te așteaptă și că este dispusă să se întoarcă acasă. — Ce dată avea scrisoarea? Și data poștei? El nu mai vroia nici să răspundă, nici să asculte: bucuria și iubirea lui aveau dreptul să treacă de acum înainte de orice. Și o prinse în brațe pe Bianca cu putere și respiră lângă ea cu atâta dragoste aprinsă, încât și ea pierdu glasul. Deodată, însă un zgomot ușor îl făcu să tresară.

— Tăcere, spuse ea ridicând capul. Iși puse mâinile pe umerii bărbatului și privi spre partea de unde venise zgomotul.

Romanța „Cea din urmă inspirație muzicală“ de pe răzmătoarea pianului, se închisesse peste portretul pe care Bianca 'l

pusese, o clipă mai 'nainte, ca să țină paginile: Hermes Torranza nu se mai vedea. Prietenei sale i se păru că aceasta era semnul simțit, promis, semnul de adio al poetului, care, după ce și-a împlinit opera, se retrăgea încet, se topea în umbră, fie prin condițiile tainice existenței sale superioare, fie, poate, sub stăpânirea unui sentiment melancolic lesne de înțeles.

— Ce este? întreabă Emil. De ce oftezi?

Bianca 'și ascunse din nou capul la pieptul lui.

— Nimic, spuse ea.



Andreiew L. Anatema, piesă în 3 acte. comedie	464—65 b.
Beaumarchais. Bărbierul din Sevilla	492—92 b.
Caillavet și de Flers. Amorul veghiază, Coppée Fr. Lăutarul din Cremona, Pa- ter, — în versuri de Traian Deme- trescu	449
Courteline Georges. Taina familiei; Li- niștea casei, comedii, traducere de I. Bassarabescu	1105
Förster-Mayer. Heidelbergul de altă dată	440—440 b.
Gogol N. Revizorul, comedie	541—41 b.
Gorki. Azilul de noapte. Piesă în 4 acte trad. de Iosif Nădejde	277
Hervieu Paul. Goana Torțelor	706—706 b.
Hugo Victor. Ernani, trad. în versuri . .	232—233
„ Regele petrece, dramă în versuri	264—265
Ibsen H. Un dușman al poporului, trad. de P. Sturdza	288
„ Stâlpii societății	253—53 b.
„ Strigoii, trad. de P. Sturdza	
„ Nora sau o casă de păpuși, dramă	515—15 b.
Kampf Leopold. Seara cea grozavă, dramă	576
Maupassant Guy de. De demult, comedie	402
Musset Alfred. Andrea del Sarto, dramă	898
„ La ce visează fetele	19—19 b.
Pirandello Luigi. Omul, bestia și vir- tutea, trad. de Petre Sturdza	1130
Richepin. Martira	762
Rostand Edm. Princesa îndepărtată. Piesă în 4 acte, trad. în versuri de M. Codreanu	304—4 b.

Extras din Catalogul Bibliotecii pentru toți

	No.
Alecsandri V. Poezii populare, vol. I	443
„ Vol. II	444
„ Vol. III	445
„ Teatru, vol. I, Cetatea Neamțului, Cinel-Cinel, etc.	199—9 b.
„ Teatru, vol. II, Florin și Florica, Piatra din casă, etc.	200—200 b.
„ Varia, poezii	188
„ Altele, versuri	189—190
„ Despot Vodă, legendă istorică în versuri	322—23
Alexandria , sau isprăvile marelui împărat Alexandru Macedon	467—68
Al. George. Sapho (în versuri)	925
Alina G. Buna cuviință. Cum să se poarte omul în societate	385—7 b.
Amicis Edm. (Cuore). Inimă de copil. În această carte se povestește induio- șător și de toată frumusețea un în- treg an școlar al unui băiețuș din clasele primare. E o povestire, a- proape zilnică, a multor întâmplări, vreme de un an, în viața micului școlar, din care autorul — unul din cei mai mari scriitori ai Italiei — face să respire dragostea de neam, de steag, de credință strămoșească. Ediția ilustrată bogat. Traducere de Traian G. Stoenescu.	426—
„ O moarte pe câmpul de războiu	772—
Andersen. Povești alese	
„ Carte de chipuri fără chipuri	
„ Grădina raiului, povestiri cu ilu- strații, trad. de B. Nemțeanu	65